

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

Problémy právní úpravy tzv. baby-boxů

Veronika Dvořáková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Diplomová práce

Problémy právní úpravy tzv. baby-boxů

Veronika Dvořáková

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.,

katedra občanského práva.

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala zcela samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne 28. března 2013

.....

Veronika Dvořáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D., vedoucímu diplomové práce, za cenné podněty a rady, které mi pomohly při zpracování dané problematiky, a také za samotnou možnost výběru takto zajímavého tématu.

Dále děkuji svým rodičům a prarodičům, jejichž podpora a trpělivost mi umožnila dostat se až sem.

Obsah

Seznam použitých zkratk	1
Úvod	2
1 Základní pojmy	4
1.1 Dítě	4
1.2 Baby-box	5
1.2.1 Postup při odložení dítěte do baby-boxu.....	6
1.2.2 Jméno a státní občanství dítěte odloženého do baby-boxu.....	7
2 Práva dítěte a jejich zakotvení v právním řádu České republiky	9
2.1 Vybraná práva dětí v souvislosti s problematikou baby-boxů	10
2.1.1 Právo dítěte na život.....	10
2.1.2 Právo dítěte na život se svými rodiči.....	11
2.1.3 Právo dítěte znát svůj genetický původ.....	12
2.1.4 Právo dítěte na péči obou rodičů.....	13
2.1.5 Právo dítěte na jméno	14
2.1.6 Práva souhrnně nazývaná jako ochrana osobnosti	15
3 Problematika baby-boxů ve vztahu k vybraným institutům zákona o rodině	16
3.1 Rodičovství	16
3.1.1 Mateřství.....	17
3.1.1.1 Mateřství a problematika baby-boxů.....	17
3.1.2 Otcovství.....	18
3.1.2.1 První domněnka otcovství	19
3.1.2.2 Druhá domněnka otcovství	20
3.1.2.3 Třetí domněnka otcovství	20
3.1.2.4 Určení otcovství u dítěte odloženého do baby-boxu.....	21
3.2 Rodičovská zodpovědnost	23
3.2.1 Pozastavení, omezení a zbavení rodičovské zodpovědnosti	25
3.2.2 Rodičovská zodpovědnost a děti odložené do baby-boxu	27
3.3 Vyživovací povinnost a právo na výživné	28
3.3.1 Vyživovací povinnost rodičů k dětem	29
3.3.2 Vyživovací povinnost k dítěti odloženému do baby-boxu	31
3.4 Osvojení	32
3.4.1 Souhlas rodičů dítěte s osvojením	34
3.4.2 Osvojení a děti z baby-boxů.....	37

4	Odpovědnost za škodu na zdraví dítěte způsobená využitím baby-boxu	41
4.1	Pojem závazek	42
4.2	Odpovědnost dle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník	42
4.2.1	§ 420 ObčZ	42
4.2.2	§ 421a ObčZ	44
4.3	Náhrada škody a ochrana osobnosti	46
4.4	Náhrada škody dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	48
4.4.1	§ 2909 – 2914 NOZ	48
4.4.2	§ 2936 NOZ	48
4.5	Nároky ze vzniklé škody	49
4.5.1	Nároky poškozeného dle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník	49
4.5.2	Nároky poškozeného dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	52
5	Některé otázky související se zavedením baby-boxů	55
5.1	Ochrana osobnosti	55
5.1.1	Prostředky ochrany osobnosti	57
5.2	Vraždy novorozenců	57
5.3	Mezinárodní únosy dětí	59
5.4	Baby-boxy a trestné činy	60
5.4.1	Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti	60
5.4.2	Neoprávněné nakládání s osobními údaji	61
5.4.3	Opuštění dítěte	61
5.4.4	Zanedbání povinné výživy	62
	Závěr	64
	Cizojazyčné resumé	67
	Seznam použitých pramenů	68
	Knížní zdroje	68
	Odborné články	69
	Internetové zdroje	71
	Judikatura	72
	Právní předpisy	72
	Ostatní	73

Seznam použitých zkratk

EÚLP	Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
OdpVad	Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
PETL	Principy evropského deliktního práva
TrŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TrZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Úvod

Baby-boxy u nás existují již osm let, stále však trvá spor o jejich správnost, spor o vhodnost jejich zavedení. Tato rozporuplnost se doposud nepodařila jednoznačně odstranit, stále mají mnoho zastánců i mnoho odpůrců. Názory se liší člověk od člověka, stejně tak argumenty.

Vždy mě zajímalo rodinné právo a zejména práva dětí, zajištění jejich práv v rodinném prostředí. Na dětech stojí naše společnost a její budoucnost, proto je třeba o ně pečovat, dbát na dodržování jejich práv. A právě v této souvislosti mě velmi zaujala problematika baby-boxů. Diskuze na toto téma probíhají nejen v široké veřejnosti, ale i na vládní úrovni a pochybnosti potvrzuje také vyjádření Výboru OSN pro práva dítěte, který Českou republiku vyzval k jejich odstranění.

Baby-boxy mnoho lidí vidí jako možnost záchrany nechtěného novorozeného dítěte, které by jinak zemřelo. A zde vyvstává mnoho otázek – opravdu by zemřelo? Opravdu jsou baby-boxy jen ku prospěchu společnosti a zachraňují životy nechtěných dětí, anebo se na celou věc lze podívat z jiného úhlu, a sice jako na beztrestnou možnost zbavit se své rodičovské zodpovědnosti?

Baby-boxy nelze brát pouze jako něco pozitivního, i když tuto roli jim také nemůžeme přímo upírat. Ano, jejich hlavním cílem je umožnit dítěti základní a nejvyšší právo každého člověka, a sice právo na život. Nelze tedy přehlédnout pozitivní a humánní snahu chránit lidský život v situaci, kdy existuje reálné ohrožení dítěte. Na druhé straně je však třeba respektovat právní řád. Kolem je mnoho nevyřešených otázek, a to především ohledně dalších práv dětí. Už jen základní právo dítěte znát své rodiče narušují a dávají tak lidem možnost odepřít jim ho. Dávají možnost bez trestu opustit dítě a porušit rodičovskou povinnost. Lidé tak nejsou důsledně vedeni k odpovědnosti za své činy, odpovědnosti za dítě, které přivedli na svět. A to i přesto, že zákon vzdání se rodičovských práv nepřipouští. Přitom podle stávající legislativy matka či oba rodiče mají dostatek možností, jak svěřit dítě do náhradní výchovy.

Zřízení a provoz baby-boxů je spojen s mnoha právními, zdravotními, sociálními a etnickými problémy. A právě na právní problémy se zaměřím v této diplomové práci.

Kvůli baby-boxům nedochází jen k porušování práv dítěte, ale také k ohrožování rodičů a jejich práv, možnosti znát své dítě, starat se o ně a plnit své rodičovské povinnosti. Tady jako první vyvstává otázka, kdo vlastně může dítě

odložit. Nikde není upraveno, kdo to může učinit, zda tím člověkem musí být rodič. Automaticky se to předpokládá, ale jestli je tomu opravdu tak, nikdo nezjistí. Nikdo také nehlídá, zda ten, kdo dítě odkládá, jej odkládá dobrovolně, zda má vůbec způsobilost učinit takové rozhodnutí či zda je dítě opravdu jeho a nedošlo k únosu apod. Dále tu máme otázku otcovství a samotného určení otcovství. Pokud by odložila dítě do baby-boxu matka, pak nejenom, že opouští své dítě, ale může tím také znemožnit právo otce je znát a plnit svou rodičovskou povinnost. Může tím znemožnit samotné určení otcovství, které u nás probíhá pomocí tří domněnek určení otcovství. Avšak tyto tři domněnky se váží na postavu matky, bez níž otce určit nelze. Naproti tomu tam dítě může odložit otec, aniž by o tom uvědomil matku nebo aniž by ona s tím souhlasila. Toto je především spjato s anonymitou, na které baby-boxy staví, a která může být lehce zneužitelná.

Problematika zavedení baby-boxů zasahuje jak do oblasti soukromého práva, tak do oblasti práva veřejného. Cílem mé práce je zaměřit se na práva dětí, rodičů a jejich porušování v důsledku využívání těchto schránek; zabývat se zásadními právními problémy zavedení baby-boxů především ve vztahu k rodinnému právu, ale i dalším právním odvětvím.

Práce má vzhledem k pokynům vedoucího hlubší členění než bylo předpokládáno. V první části se zabývám základními pojmy, které je třeba vymezit, protože provází celou diplomovou práci. Ve druhé části definuji vybraná základní práva dětí, k jejichž porušování dochází při využívání těchto schránek. Třetí část se zabývá určitými instituty rodinného práva vzhledem k dané problematice. Zaměřila jsem se na problematiku rodičovství, rodičovské zodpovědnosti, vyživovací povinnosti a problematiku osvojení. Čtvrtá část se věnuje náhradě škody na zdraví, která může dítěti vzniknout při jeho vložení do baby-boxu. Poslední část mé práce je zaměřena na další problémy z různých právních odvětví, které vznikají v důsledku využívání těchto schránek. Upozorňuji zde na problematiku ochrany osobnosti, problematiku vražd novorozenců matkami a na mezinárodní únosy dětí. V poslední části této kapitoly se zaměřuji také na trestné činy, jejichž skutková podstata může být naplněna jednáním rodiče při odložení dítěte do baby-boxu.

1 Základní pojmy

1.1 Dítě

Definici dítěte nalezneme v čl. 1 Úmluvy o právech dítěte, která říká, že dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud vnitrostátní právo nestanoví věk zletilosti dříve.

Zletilosti dle § 8 ObčZ může osoba nabýt před dovršením osmnáctého roku věku uzavřením manželství s přivolením soudu, je-li dané osobě více než šestnáct let. Takto nabytou zletilost pak neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné. Dolní hranice věku dítěte není upravena.

Nově bude možné podle § 30 NOZ nabýt plné svéprávnosti také přiznáním svéprávnosti. Podmínky stanoví § 37 NOZ tak, že soud přizná svéprávnost na návrh nezletilého a se souhlasem jeho zákonného zástupce, popř. na návrh zákonného zástupce a se souhlasem nezletilého, pokud již nezletilý dosáhl věku šestnácti let a je osvědčena jeho schopnost žít se sám a obstarávat si své záležitosti.

Dítě lze dále definovat různým způsobem v závislosti na účelu definice. Obecně je dítě v podstatě definováno negativně, tedy jako „ne dospělý“. Zpravidla je však dítě definováno chronologicky, tj. věkem dospělosti – ten stanovují právní předpisy jako společenskou konvenci. Přitom se stává dospělým postupně – určitá oprávnění, příp. povinnosti, nabývá dříve či později vzhledem k dosažení určitého věku. S dosažením věku osmnácti let je pak jedinec schopen obstarávat sám všechny své záležitosti.¹

Samostatně je upraveno právní postavení dítěte jako osoby od narození do nabytí zletilosti. Nezletilému je právním řádem poskytována zvýšená ochrana, neboť stát je zodpovědný za všestrannou ochranu dětí. Stát však nenahrazuje práva a povinnosti rodičů a nezasahuje do výkonu jejich rodičovské zodpovědnosti, pokud nejsou práva dítěte nebo jeho vývoj ohroženy.²

V trestním právu se dítětem rozumí osoba mladší osmnácti let, nestanoví-li trestní zákon jinak. Dítě je vymezeno bez uvedení dolní hranice a zahrnuje dvě klíčové věkové kategorie, a to mladistvé (15-17 let) a děti mladší patnácti let. Obě

---

¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 210.

² HENDRYCH, Dušan et al. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 145.

tyto kategorie jsou pak společně označeny jako mládež. Dítě mladší patnácti let je jedinec, který v době spáchání činu jinak trestného ještě nedovršil patnáctý rok věku a není proto trestně odpovědný.³

Právo chápe rovněž dítě ve vztahu předkové a potomci. Zde věková hranice zletilosti nehraje roli.⁴

Dle judikátu Ústavního soudu je dítě bytost jedinečná, nadaná nezadatelnými, nezcizitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými základními právy a svobodami. Je tedy bytostí, které by se mělo dostat při jejím vývinu toho nejlepšího – aby výše uvedené atributy nezůstaly prázdnými slovy.⁵

1.2 Baby-box

Baby-box je novodobé označení pro místo, kam lze anonymně odložit novorozené dítě. Jedná se o schránku, která je umístěna ve zdravotnickém zařízení či v jeho blízkosti (baby-box nalezneme také na úřadě městské části pro Prahu 2 a pro Prahu 6).⁶

Tyto schránky jsou široké 100 cm, vysoké 60 cm a hluboké 50 cm. Jsou vytápěné i klimatizované. Mají dvojí přístup – jeden zvenčí a druhý zevnitř budovy, na níž je baby-box umístěn, z důvodu přístupu zdravotnického personálu pro okamžité převzetí odloženého dítěte.⁷

Úřad pro ochranu průmyslového vlastnictví České republiky vystavil 6. srpna 2008 „babyboxu“ osvědčení o zápisu ochranné známky a samotná schránka je Úřadem rovněž chráněna. Ministerstvo zdravotnictví jej registruje jako zdravotnický prostředek.⁸

V Evropě jsou baby-boxy zřizovány od roku 2000.⁹ V České republice nechal Nadační fond pro ohrožené děti Statim zřídit první schránku pro odložené děti v soukromém zdravotnickém zařízení GynCentrum v Praze 9 – Hloubětíně 1. června 2005. Poté se k myšlence zřídit baby-box připojila další zdravotnická

---

³ § 2 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 210.

⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2001, sp. zn. IV. ÚS 695/2000

⁶ Kompletní přehled baby-boxů. In: *Babybox* [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/?p=babyboxy>

⁷ TESARÍK, Antonín. Slavnostní otevření 40. BabyBoxu. In: *Nemocnice TGM Hodnín* [online]. 2010 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: <http://www.nemho.cz/fotogalerie/slavnostni-otevreni-40-babyboxu.html>

⁸ Zpráva o babyboxech k 27. 2. 2013 In: *Babybox* [online]. 2013 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/?p=zprava>

⁹ NECHVÁTALOVÁ, V. Problematika dětských baby boxů. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 2007, č. 1, s. 66-70.

zařízení v celé republice. Dnes u nás existují baby-boxy již osm let, je jich více než 50 a plánují se další. Dle statistiky k 27. únoru 2013 do nich bylo zatím odloženo 83 dětí.¹⁰

Cílem zavedení baby-boxů by mělo být vytvoření určité možnosti, byť zcela krajní a ojedinělé, pro matky, které z jakékoliv příčiny nechtějí nebo nemohou svému novorozenému dítěti zajistit odpovídající rodičovskou péči, a které se nechtějí nebo nemohou obrátit na příslušné orgány a dát tedy přednost standardnímu právnímu řešení, jako je např. udělení souhlasu s osvojením. Tyto schránky mají umožnit záchranu života nechtěného novorozeného dítěte – mají tedy garantovat dětem právo na život, zabránit vraždám novorozeňat matkou po porodu i v pozdějším věku dítěte. Mají dát nechtěným dětem šanci dostat se do náhradní rodiny, pokud je vlastní rodič nechce nebo se o ně nemůže starat.¹¹

Zřízení baby-boxů tak představuje v podstatě obnovení dávno opuštěného způsobu péče o nejvíce ohrožené děti jejich odložením nebo dokonce zavražděním vlastními rodiči. Předpokládá při tom začlenění dítěte do celého současného systému péče o děti mimo rodinu, a to po všech stránkách.¹²

1.2.1 Postup při odložení dítěte do baby-boxu

Pokud dojde k odložení dítěte do baby-boxu, má se ihned předat poskytovateli zdravotních služeb. Ten je povinen tuto skutečnost neprodleně oznámit místně příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

V případě známé totožnosti odloženého dítěte je místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností a obecní úřad podle místa trvalého pobytu dítěte. V případě neznámé totožnosti odloženého dítěte je místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností a obecní úřad podle umístění baby-boxu, ve kterém bylo dítě nalezeno.¹³

Dojde-li k odložení dítěte, jehož totožnost je známa, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí bude vždy kontaktovat rodiče a případně i další příbuzné či osoby blízké rodiny a dítěti. Účelem je konzultace a nabídka spolupráce při řešení nepříznivé situace. Pokud je dítě neznámé totožnosti, orgán

---

¹⁰ Statistika Babyboxů ke dni 27. února 2013. In: *Babybox* [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/media/pdf/statistika-babyboxu.pdf>

¹¹ NOVÁ, H. Baby-boxy, schránky pro odložené novorozené děti z pohledu právní úpravy. *Právo a rodina*. 2005, č. 11, s. 2-7.

¹² DUNOVSKÝ, J. Baby box. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 2005, č. 2, s. 123-124.

¹³ Aktualizované doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí k postupu příslušných obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při odložení dítěte do babyboxu. In: *Babybox* [online]. 2012 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/media/pdf/doporuceni-mpsv-2012.pdf>

sociálně-právní ochrany dětí podá soudu návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a odst. 1 OSŘ na svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu fyzickým osobám, které jsou zařazeny v evidenci krajského úřadu. Nebude-li možné dítě po jeho propuštění ze zdravotnického zařízení umístit do takové pěstounské péče, podá orgán sociálně-právní ochrany dětí soudu návrh na předběžné opatření podle § 76a odst. 1 OSŘ nebo podnět na předběžné opatření soudu podle § 76 odst. 1 písm. b) OSŘ – dítě tak bude zatímně předáno do péče zdravotnického zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo zařízení pro výkon ústavní výchovy. Poskytovatel zdravotních služeb provede všechna potřebná zdravotní vyšetření. Následně orgán sociálně-právní ochrany podá soudu podnět na ustanovení poručníka a na určení jména a příjmení dítěti. Obecní úřad obce s rozšířenou působností dá krajskému úřadu podnět ke zprostředkování náhradní rodinné péče s prioritou budoucího osvojení dítěte. Pokud se do pravomocného skončení řízení o osvojení dítěte přihlásí osoba, která o sobě tvrdí, že je jeho matkou nebo otcem, je nezbytné zajistit provedení nezvratného důkazu o rodičovství této osoby prostřednictvím testu DNA. Jestliže se podaří prokázat, kdo je matkou nebo otcem dítěte, postupuje orgán sociálně-právní ochrany jako v případě nalezení dítěte, jehož totožnost je známá.¹⁴

Policie ČR bude pátrat po rodičích pouze tehdy, kdy jí to ukládá zákon. Tak tomu bude zejména v situaci, kdy se dozví, že jsou na těle dítěte známky násilí a vznikne podezření, že se dítě stalo obětí trestného činu.¹⁵

1.2.2 Jméno a státní občanství dítěte odloženého do baby-boxu

Pokud je dítě odloženo do baby-boxu a jeho totožnost není známa, orgán sociálně-právní ochrany dětí podá soudu podnět na ustanovení poručníka dítěti a na určení jeho jména a příjmení.¹⁶

Zápis dítěte nezjištěné totožnosti se provede na základě zprávy lékaře obsahující sdělení o pohlaví a pravděpodobném datu narození dítěte. Pokud nelze ani po dalším šetření zjistit datum narození, matriční úřad učiní oznámení soudu a ten pak datum narození dítěte určí. Nelze-li ani po následném šetření zjistit

---

¹⁴ Aktualizované doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí k postupu příslušných obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při odložení dítěte do babyboxu. In: *Babybox* [online]. 2012 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/media/pdf/doporuceni-mpsv-2012.pdf>

¹⁵ Upřesnění informací týkajících se tzv. Baby – boxů. In: *Babybox* [online]. 2006 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/?p=dulezita-akta#a>

¹⁶ Aktualizované doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí k postupu příslušných obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při odložení dítěte do babyboxu. In: *Babybox* [online]. 2012 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/media/pdf/doporuceni-mpsv-2012.pdf>

místo narození dítěte, uvede se v knize narození jako místo narození sídlo matričního úřadu příslušného k provedení zápisu narození do matriční knihy.¹⁷ Takové šetření za jiných okolností (v případě nalezení dítěte mimo baby-box) provádí orgán policie. Vzhledem k výše uvedenému je zjevné, že žádné šetření ohledně určení místa narození dítěte probíhat nebude. Dítě bude mít status nalezence.

Při určení státního občanství u dětí odložených do baby-boxu se vychází ze zákona o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky. Ten mj. stanoví, že fyzická osoba nalezená na území České republiky je státním občanem České republiky, pokud se neprokáže, že narozením nabyla státní občanství jiného státu.¹⁸ To znamená, že i pokud by do baby-boxu bylo vloženo dítě, které bylo např. uneseno z ciziny, přesto je mu dáno české občanství. Ano, má sice od narození občanství jiné země, ale to už nikdo nezjistí. Vzhledem k postupům stanovených příslušným doporučením Ministerstva práce a sociálních věcí totiž nebude prokazováno, zda se dítě opravdu nenarodilo v jiném státě a nemá mít tedy jiné občanství. Irelevantní by zřejmě bylo i jakékoli např. písemné prohlášení o státním občanství dítěte vložené spolu s ním do baby-boxu, ledaže by to bylo následně dohledatelné v obdobné zahraniční evidenci, jakou u nás vedou matriční úřady. Pokud by však nebylo známo jméno dítěte a jeho záznam by nikde neexistoval, je mu dáno státní občanství české.

Může také nastat případ, že bude do baby-boxu odloženo dítě bez jakékoli identifikace, ale předtím již bylo zapsáno do matriky. Mám na mysli situaci, kdy matka má sice rodný list dítěte, nicméně ten není spolu s dítětem do baby-boxu vloženo. Dítě tak následně po provedení stanoveného postupu vlastně dostane „novou identitu“. O téže osobě pak budou v matrice existovat dva zápisy. Řešení této situace je komplikované. Jednak je do budoucna téměř nezjistitelné, o koho půjde, jednak může v důsledku toho dojít k prohlášení dítěte za mrtvé na základě nesporného soudního řízení, ačkoli daná osoba dále existuje, jen je zapsána pod jinými údaji. Situace není vůbec nereálná, např. pokud do baby-boxu bude vloženo unesené dítě.

---

¹⁷ § 17 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

¹⁸ § 5 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky

2 Práva dítěte a jejich zakotvení v právním řádu České republiky

Povinnost poskytovat ochranu dětem, chránit jejich zdravý vývoj a právem chráněné zájmy, vyplývá pro Českou republiku a její orgány z řady norem ústavního a mezinárodního charakteru.¹⁹

Klíčovým dokumentem v systému mezinárodněprávní ochrany dětí je Úmluva o právech dítěte, která je současně nedílnou součástí komplexu mezinárodní ochrany lidských práv. Byla přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989. Jedná se o jedinečný dokument, právně závazný nástroj, který uvádí v život celý katalog lidských práv – občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní práva dětí. Stanovuje přitom minimální standardy ochrany práv dětí – pokud jsou některá práva smluvním státem chráněna a uskutečňována lépe než stanoví, pak platí vnitřní právní řád státu, platí tzv. vyšší standard. Hledisko příznivějšího zacházení se využije i vzhledem k ostatním normám, které upravují v mezinárodně právní rovině postavení dítěte. Úmluva totiž nenahrazuje dříve uzavřené mezinárodní smlouvy, schválené akty mezinárodních organizací či platné mezinárodní obyčeje, ale doplňuje a zdokonaluje již vytvořenou soustavu norem mezinárodního práva v dané oblasti.²⁰

Úmluva je názorným projevem jednoty a vzájemné podmíněnosti lidských práv. Její koncepce vychází z předpokladu, že zdravý rozvoj dítěte může být zajištěn jen důsledným uplatňováním všech složek katalogu dětských práv. Nevyčerpává však všechna práva dítěte a zakotvuje především ta, která jsou schopna zabezpečit jeho účinnou a komplexní ochranu ve společnosti.²¹

Smluvní státy zajišťují provedení Úmluvy o právech dítěte prostřednictvím vnitrostátní legislativy – práva dítěte jsou tak promítnuta do jednotlivých právních norem, což zajišťuje jejich každodenní aplikaci. Úmluva je v členských státech součástí právního řádu.

Česká a Slovenská federativní republika podepsala Úmluvu o právech dítěte 30. září 1990 a 6. února 1991 u nás nabyla účinnosti. Nalezneme ji ve

---

¹⁹ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institute ochrany dětí, 2007, s. 8.

²⁰ DAVID, Roman a HRBKOVÁ, Drahomíra. *Práva dítěte: Úmluva o právech dítěte a její charakteristika, mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 10.

²¹ JÍLEK, Dalibor. Stručná geneze mezinárodní ochrany dítěte. *Právník*. 1990, č. 4, s. 365-374.

Sbírace zákonů jako Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte. Česká republika přijala Úmluvu s výhradou – vztahuje ustanovení týkající se práva dítěte znát své rodiče jen na případy, kdy nedošlo k trvalému osvojení dítěte nebo k umělému oplodnění.²²

Úmluva o právech dítěte obsahuje čtyři základní principy, jimiž jsou zákaz diskriminace, nejlepší zájem dítěte, právo na život, přežití a rozvoj dítěte a názor dítěte. Neformálním principem, jenž je dovozován, je také zachování rovnováhy mezi dítětem a jeho rodinou nebo jinými osobami, kterým je svěřeno dítě do péče.²³

V čl. 3 Úmluvy o právech dítěte je obsažen jeden ze základních pojmů právní úpravy ochrany nezletilých, a sice pojem „zájem dítěte a jeho blaho“. Blaho dítěte je pojmem širším a prvořadým. Je zde kladen důraz na zájem dítěte při jakékoli činnosti týkající se dětí; zároveň se státům ukládá zajistit dětem takovou ochranu a péči, která by zohledňovala jejich blaho. Princip nejlepšího zájmu dítěte je prvořadý, prolíná se celým obsahem Úmluvy. Blaho dítěte je pak dle čl. 2 nadřazeno zájmům jeho rodičů a smluvní státy tak mají k zájmům rodičů pouze přihlížet. Zájmy rodičů tedy mohou být při zohlednění blaha dítěte dotčeny.²⁴

V dokumentu je kladen důraz na prevenci negativních jevů, které mohou ohrozit zdravý vývoj dítěte a funkčnost rodiny.²⁵

2.1 Vybraná práva dětí v souvislosti s problematikou baby-boxů

2.1.1 Právo dítěte na život

Právo dítěte na život nalezneme v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Toto právo směřuje nejen vůči rodičům, ale také vůči společnosti. Právo na život je dále obecně zakotveno v čl. 2 EÚLP a v čl. 6 odst. 1 LZPS. Jedná se o nejdůležitější právo ze všech, vztahuje se nejen k dítěti, ale je vlastní každé lidské bytosti.

---

²² DAVID, Roman a HRBKOVÁ, Drahomíra. *Práva dítěte: Úmluva o právech dítěte a její charakteristika, mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 11.

²³ DAVID, Roman a HRBKOVÁ, Drahomíra. *Práva dítěte: Úmluva o právech dítěte a její charakteristika, mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 11-12.

²⁴ VESELÁ, Radomíra a HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 36.

²⁵ SOBOTKOVÁ, Irena. Zralost pro rodičovství a její souvislosti. In: WINTEROVÁ, Alena, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. s. 503.

Právo dítěte na život souvisí s problematikou interrupcí. Je třeba se zabývat otázkou, kdy právo na život vzniká. Z důvodu značné odlišnosti názorů na tuto problematiku nalezneme v Úmluvě o právech dítěte jen velice obecnou formulaci tohoto práva. Listina základních práv a svobod pak obsahuje kompromisní formulaci, a sice že „lidský život je hoděn ochrany již před narozením“.²⁶

Otázkou, zda už embryo či plod v děloze matky má právo na život a interrupce by měly být zakázány, anebo by se zákazem interrupcí zasáhlo do lidských práv matky, se zabýval také Evropský soud pro lidská práva. Především je třeba zjistit, zda se z právního hlediska jedná o osoby. Velký senát ve věci *Vo proti Francii* rozhodl, že je v prostoru uvážení každého státu, zda plod je či není osobou požívající ochrany podle čl. 2 EÚLP. Důvodem tohoto závěru je, že otázka nebyla vyřešena ani ve většině smluvních stran a neexistuje žádný evropský konsenzus o vědecké a právní definici začátku života.²⁷ V České republice jsou potraty povoleny; právní úpravu nalezneme v zákoně č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství.

Právo dítěte na život je jistě převažujícím hlediskem, pokud by mělo stát proti jeho právu znát své rodiče a právu na jejich péči. Toto je také nejčastější argument zastánců baby-boxů. Právo na život stojí v hierarchii hodnot výše než právo dítěte znát své biologické rodiče či právo na jejich péči. Úmluva o právech dítěte však byla Českou republikou podepsána a ratifikována jako celek. V případě dětí odložených do baby-boxu nelze proto jednotlivá práva oddělovat od sebe, nelze jen tak v zájmu „vyššího“ práva rezignovat na jejich právo znát své biologické rodiče.²⁸

2.1.2 Právo dítěte na život se svými rodiči

Čl. 9 odst. 1 Úmluvy stanoví, že dítě má právo na život se svými rodiči. Má tedy právo nebýt proti vůli rodičů od nich odloučeno, ledaže by takové oddělení dítěte od rodičů bylo potřebné v jeho zájmu.

Zde musím opět reagovat na zřizování baby-boxů, které tento článek narušují. Jelikož odložení dítěte je zcela anonymní, jak tedy může stát zajistit, že jej neodložila jiná osoba proti vůli jeho rodičů? Předpokládá se, že dítě odloží

---

²⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 240.

²⁷ *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 389.

²⁸ ATTL, Karel. *Babyboxy. Prevence úrazů, otrav a násilí*. 2010, č. 2, s. 186.

matka, popř. otec, ale není vyloučeno, že jej odloží jiný příbuzný dítěte nebo dokonce cizí osoba.

Čl. 23 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech chápe rodinu jako základní sociálně biologickou „buňku“ společnosti, která má právo na ochranu ze strany společnosti a státu. Zvláštní ochranu poskytuje rodině také čl. 10 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Dále Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ukládá v čl. 18 odst. 4 smluvním stranám závazek respektovat svobodu rodičů zajistit náboženskou a morální výchovu svých dětí. Čl. 13 odst. 3 doplňuje tuto povinnost o možnost volby rodičů při výběru vhodného školního zařízení pro jejich vzdělání.²⁹

Listina základních práv a svobod tato a jiná obdobná práva řadí do své hlavy VI. – hospodářská, sociální a kulturní práva, kde v čl. 32 nalezneme ochranu rodiny.

2.1.3 Právo dítěte znát svůj genetický původ

Čl. 7 Úmluvy o právech dítěte stanoví právo dítěte znát svůj původ; každé dítě je registrováno ihned po narození a má rovněž od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud je to možné, též právo znát své rodiče a právo na jejich péči.³⁰

Baby-boxy porušují čl. 7 Úmluvy. Znalost vlastního původu je důležitým aspektem v budování identity dítěte, nelze jej nikterak podceňovat. Informace o genetickém původu může předejít výrazným problémům, a to jak zdravotním, tak sociálně-právním. Je třeba zdůraznit, že stát nesmí položit či vystavět překážky, které by navždy znemožnily uplatnění a realizaci těchto práv – to je však v případě baby-boxů vyloučeno od samého počátku. Podporují tak vytváření nalezců bez rodinné a sociální anamnézy, bez vlastní identity, děti bez minulosti a jakýchkoli vazeb.³¹

Dítě má právo znát své rodiče, pokud je to možné – aby však bylo něco možné, je třeba, aby to bylo umožněno. Stát tedy nemusí nutně zajistit, aby dítě znalo své biologické rodiče, ale musí zabezpečit trvání možnosti, aby je znalo a bylo v jejich péči. Nemožnost dítěte poznat své biologické rodiče sice nelze

²⁹ JÍLEK, Dalibor. Stručná geneze mezinárodní ochrany dítěte. *Právník*. 1990, č. 4, s. 365-374.

³⁰ MITLÖHNER, Miroslav. Baby box – méně idealizmu a více reality. In: *Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu* [online]. 2007 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2008043004>

³¹ NOVOTNÁ, Věra, HOVORKA, Daniel. Úprava výchovy dítěte odloženého do Baby boxu a dítěte narozeného v režimu tzv. utajeného porodu. *Právo a rodina*. 2009, č. 11, s. 1-5.

zcela vyloučit, nemůže však záviset na subjektivním rozhodnutí jeho matky (popř. jakékoli jiné osoby) odložit jej do baby-boxu a zůstat v anonymitě. Takové právo žádný dokument ženě nedává a ani dát nemůže, aniž by neporušil již existující práva dítěte.³²

Argumenty zastánců baby-boxů, že podobně na tom jsou i děti osvojené, nemohou obstát. Děti osvojené mohou kdykoliv, budou-li chtít, nalézt svou identitu (např. vyhledáním vlastních rodičů na matrice), osvojitelé jsou dokonce vedeni k tomu, aby dítěti o jeho původní rodině včas a co nejvíce řekli, aby si svou identitu mohlo uvědomit.³³

2.1.4 Právo dítěte na péči obou rodičů

Obsah práva dítěte znát své rodiče je daleko širší. Nezahrnuje jen vědomost o tom, kdo je rodičem, ale také právo své rodiče poznat a moci s nimi rozvíjet sociální, emoční a další osobní vazby.³⁴

Rodiče dítěte pak mají společnou odpovědnost za jeho výchovu a vývoj, základním smyslem jejich péče musí být zájem dítěte. Rodiče mají vůči dítěti určitá práva, která jsou zároveň i jejich povinnostmi. Proto bývá dovozováno, že to, co je zákonem stanoveno jako povinnost rodiče, je zároveň oprávněním dítěte. Patří sem zejména právo dítěte na výchovu, zastupování a spravování jmění dítěte, právo na výživné.³⁵

Úpravu nalezneme především v čl. 32 odst. 4 LZPS, který mj. říká, že děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena jen rozhodnutím soudu na základě zákona. V případě odložení dítěte do baby-boxu však žádné rozhodnutí soudu není třeba a je tak umožněno rodičům se v podstatě vzdát svých rodičovských práv a krátit práva dětí.

Právo dítěte na péči obou rodičů a práva s tím související jsou v našem právním řádu zakotvena ještě v zákoně o rodině, resp. v novém občanském zákoníku, který nabude účinnosti 1. ledna 2014.

---

³² ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Několik poznámek k právním otázkám okolo tzv. baby-schránek. *Právní rozhledy*. 2005, č. 7, s. 250-253.

³³ SCHNEIBERG, František. Babyboxy – pomoc dítěti nebo past?. *Zdravotnictví a právo*, 2009, č. 6, s. 6-10.

³⁴ POLÁKOVÁ, Martina. Právní rámec pro realizaci práva dítěte znát své rodiče. *Právo a rodina*. 2011, č. 5, s. 18.

³⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 243.

2.1.5 Právo dítěte na jméno

Právo dítěte na jméno zakotvuje Úmluva o právech dítěte v již zmiňovaném čl. 7. Zakládá povinnost státu registrovat každé dítě po narození.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ukládá smluvním stranám povinnost zaregistrovat dítě okamžitě po narození a zjistit, že obdrží jméno, a to v čl. 24. Toto ustanovení také zabezpečuje, aby každé dítě získalo státní občanství v souladu s principem *ius soli* nebo *ius sanguinis*, čímž se mají vyloučit situace, že dítě zůstane bez příslušnosti.³⁶

Odložením dítěte do baby-boxu se zasahuje do jeho práva na jméno. Předmět občanskoprávní ochrany tvoří jméno vlastní – křestní i jméno rodové – příjmení. Jméno patří k významným prostředkům individualizace fyzické osoby, je důležitou složkou jejího právního a společenského postavení.³⁷

Obecně je dána povinnost narození dítěte oznámit matričnímu úřadu. Tuto povinnost nese zdravotnické zařízení, v němž byl ukončen porod. Pokud porod nebyl ukončen ve zdravotnickém zařízení, povinnost oznámit narození dítěte nese lékař, který jako první poskytl při porodu nebo po porodu zdravotní péči. Jinak je povinen oznámit narození dítěte matričnímu úřadu jeden z rodičů, jeho zákonný zástupce či soudem ustanovený opatrovník, popřípadě i jiná fyzická osoba, která se o narození dítěte dozvěděla. Lhůta činí tři pracovní dny od narození dítěte, u matky tři pracovní dny od okamžiku, kdy je schopna oznámení učinit. Jiná fyzická osoba má stanovenou lhůtu k oznámení tři dny ode dne, kdy se o narození dítěte dozvěděla.³⁸

Zákon o přestupcích pak stanoví mj., že kdo nesplní oznamovací povinnost matričnímu úřadu při narození, tomu lze uložit pokutu do 5 000 Kč.³⁹ Zde ale není komu ji uložit.

Dítě má tedy právo na jméno od narození, ale je-li odloženo do baby-boxu, je tato složka osobnosti porušována. Dítěti je jméno přiděleno až po rozhodnutí soudu o určení jména dítěte, a navíc přichází o své rodové jméno, které za normálních okolností má alespoň po jednom ze svých rodičů. Jistě, situace by byla jiná, pokud by byl dítěti vystaven rodný list a dítě s ním bylo vloženo do

³⁶ JÍLEK, Dalibor. Stručná geneze mezinárodní ochrany dítěte. *Právník*. 1990, č. 4, s. 365-374.

³⁷ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanské právo hmotné*. 1. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 207.

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 244.

³⁹ § 42c zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích

baby-boxu. To se ale v praxi nestává. Proto musím i zde konstatovat porušování dalšího základního práva dítěte.

2.1.6 Práva souhrnně nazývaná jako ochrana osobnosti

Pod ochranu osobnosti patří právo dítěte, aby nebylo vystaveno svévolnému zasahování do soukromého života, rodiny, domova, korespondence a nezákonným útokům na jeho čest a pověst; má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům. Stanoví nám to čl. 16 Úmluvy o právech dítěte. Dále jsou tato práva zakotvena v čl. 8 EÚLP.

Ve vnitrostátní právní úpravě je nalezneme především v čl. 1, 7, 8, 10 LZPS. Dále byla ustanovení promítnuta do § 11 a násl. ObčZ, který upravuje institut ochrany osobnosti. Nově pak úpravu nalezneme především v § 77, 81 a 91 NOZ.

3 Problematika baby-boxů ve vztahu k vybraným institutům zákona o rodině

3.1 Rodičovství

Rodiči dítěte jsou matka a otec. Rodičovství je nejužší případ příbuzenského vztahu; jedná se o vztah mezi předky a potomky v prvním stupni, vztah mezi dítětem a jeho rodiči.

Vztahy mezi rodiči a dětmi řadíme mezi tzv. absolutní právní vztahy, tedy vztahy, z nichž vzniká ostatním konkrétně neurčitým subjektům obecně formulovaná povinnost zdržet se všech neoprávněných zásahů do tohoto subjektivního práva, kdy výkon náleží pouze jeho nositeli.

Právně relevantní rodičovství je základem nejen vzájemných práv a povinností mezi rodiči a dětmi v oblasti soukromého práva, ale zakládá také významné právní účinky v oblasti veřejnoprávní – osobní status fyzické osoby.⁴⁰

Rodičovství jako biologický (materiální) neboli ontologický poměr je určitá skutečnost vnějšího světa, kterou jako takovou nelze změnit. Rodičovství je poměr základní sociální důležitosti a jsou s ním v moderní demokratické společnosti spojovány v právně-normativní sféře určité právní následky. Jedná se o právní následky, které jsou s rodičovstvím jako biologickým poměrem nerozlučně spjaty za všech okolností, a proto u nich nepřichází v úvahu ani možnost jejich právně-normativního zrušení, resp. zpřetrhání. Dále jde o právní následky v podobě rodičovských práv a povinností. Ty však soud může za podmínek objektivním právem stanovených zrušit, resp. zpřetrhat. Biologické rodičovství je pro svou povahu a sociální hodnotu vždy provázeno určitými právy a povinnostmi rodičů, které jsou nezrušitelné – nemůže je odstranit žádný právní předpis ani soudní rozhodnutí.⁴¹

Vztah mezi rodiči a dětmi je chápán do značné míry jako soukromá záležitost rodičů, ale dítě není „vlastnictvím“ rodičů – ti se nemohou chovat k dítěti jak se jim zlíbí. Dítě není pasivním objektem výchovného působení rodičů, ale je subjektem tohoto právního vztahu se všemi důsledky z toho

---

⁴⁰ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo. 5., jubilejní aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 71

⁴¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář.* 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 306.

vyplývajícími. Právní vztah mezi rodičem a dítětem vzniká na základě objektivní právní skutečnosti v okamžiku narození dítěte, přičemž některá práva a povinnosti mohou vzniknout již v okamžiku početí dítěte. Oběma rodičům dítěte náleží stejná práva a povinnosti. Rodiče svá práva a povinnosti nemohou přenést na třetí osoby, nemohou se jich vzdát ani s nimi jiným způsobem disponovat. Vztahy mezi rodiči a dětmi jsou vztahy dlouhodobé.⁴²

Právní úpravu určení rodičovství nalezneme v zákoně o rodině v části druhé, § 50a a násl. V novém občanském zákoníku těmto ustanovením odpovídá část druhá, § 775 a násl.

3.1.1 Mateřství

Zákon o rodině v § 50a stanoví, že matkou dítěte je žena, která je porodila. Mateřství je biologický a právní vztah mezi matkou a dítětem, který vzniká narozením dítěte.⁴³ Tuto koncepci plně přebírá i nový občanský zákoník ve svém § 775.

Ustanovení § 50a je zcela kategorické, jednoznačné – mateřství je dáno faktem porodu dítěte. Žádného dalšího právního předpokladu není třeba.⁴⁴

3.1.1.1 Mateřství a problematika baby-boxů

Rodinně právní vztah mezi matkou a dítětem vzniká v okamžiku jeho narození, matce tak ex lege vzniká rodičovská zodpovědnost. Takový právní vztah pak zaniká teprve v okamžiku, kdy bude dítě nezrušitelně osvojeno.⁴⁵

Dikce zákona zdá se být jednoduchá a jasná, problém však nastává v případě asistované reprodukce, ale lze jej vnímat i u dětí odložených do baby-boxu.

Úprava vychází ze starořímské zásady „mater certa pater semper incertus“, která je však vzhledem k problematice baby-boxů a praktickému dopadu na odložené dítě nedostačující. Pokud je totiž dítě odloženo do této schránky, pak ve většině případů není matka známa, resp. nikde o ní nemusí být zmínka. Osobě odkládající dítě do baby-boxu není uložena povinnost dát informaci o původu dítěte, přiložit rodný list, ba naopak, matky jsou vyzívány, aby nic takového

---

⁴² HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 211-212.

⁴³ HENDRYCH, Dušan et al. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 404.

⁴⁴ HADERKA, Jiří. Otázky mateřství a otcovství od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*. 1998, č. 1, s. 536.

⁴⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 241.

nedělaly z důvodu urychlení následné adopce. Není sice zpochybnitelné, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila, ale kdo tou osobou je, to už není možné zjistit.

Obecně sice platí, že matka je jistá, nicméně v případě odložení dítěte do baby-boxu se to stává pouze prázdnou frází. Nějaká žena, která dítě porodila, zde jistě byla a je, ale kdo je tou matkou se už dítě zřejmě nikdy nedozví, což má své další sociální i právní následky. Matka existuje a formální stránka zásady je naplněna, nýbrž pro dítě jakoby neexistovala, a jelikož ji už nikdo nedohledá, dítě se o ní nemá jak dozvědět. V praxi tak tato zásada s odkazem na baby-boxy pozbývá významu.

K odstranění situace, kdy v matrice není zapsán žádný z rodičů, může dojít v případě podání návrhu na určení mateřství. Důkazní řízení povede k tomu, aby bylo s určitostí zjištěno, že označená matka v daný den porodila dítě, které je totožné s dítětem odloženým do baby-boxu, tedy s dítětem, o které se v řízení jedná.⁴⁶

U dětí odložených do baby-boxu dojde k případnému návrhu na určení mateřství zřejmě pouze ze strany ženy, matky, která jej odložila. Právo určit mateřství může uplatnit i dítě. V praxi to však nebude příliš časté, je totiž velmi pravděpodobné, že se se svou biologickou matkou již nikdy neseťká. Statusová žaloba ze strany ženy naopak nereálná dle mého názoru není – žena si může po jisté době uvědomit svou chybu a pokud dítě vyhledá a nebude ještě osvojeno, bude moci takové řízení zahájit. Úpravu pak nalezneme v § 80 písm. a) OSŘ – půjde o statusovou žalobu, kterou soud projedná v samostatném řízení.

3.1.2 Otcovství

Otcovství jakožto biologický a právní vztah mezi otcem a dítětem vzniká narozením dítěte a určením otcovství k němu. Určení otcovství tedy znamená založení právního vztahu konkrétního muže ke konkrétnímu dítěti.⁴⁷

Dle zákona o rodině se otcovství určuje na základě vyvratitelných právních domněnek, tzn. že platí, pokud se neprokáže opak. Tyto právní domněnky se pak musí uplatnit v zákonem stanoveném pořádku.⁴⁸

---

⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 239.

⁴⁷ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVORÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 73.

⁴⁸ HENDRYCH, Dušan et al. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 663.

Právní domněnky otcovství jsou stanoveny z důvodu, že otcovství nelze zpravidla jednoznačně prokázat; určují, koho platné právo za otce dítěte považuje.⁴⁹ Vychází se tak ze zásady „pater vero ist est, quem nuptiae demonstrant“, tj. otcem je ten, na koho ukazují domněnky.⁵⁰

Úpravu určení otcovství nalezneme v zákoně o rodině v části druhé, v § 51 a násl. Nový občanský zákoník zakotvuje tuto problematiku v části druhé, § 776 a násl., kdy stávající právní domněnky v některých částech upravuje a mění.

3.1.2.1 První domněnka otcovství

První domněnka otcovství svědčí manželce matky, která dítě porodila. Tato domněnka platí automaticky, a to na základě právního stavu, který tu byl v den narození dítěte. Vychází se přitom jednak ze samotného charakteru manželství jako životního společenství muže a ženy, jednak z určení základních práv a povinností manželů § 18 ZOR, který ukládá manželům povinnost věrnosti.⁵¹

Manžel matky se považuje za otce dítěte, pokud se dítě narodí od uzavření manželství do uplynutí třetího dne po zániku manželství nebo po jeho prohlášení za neplatné.⁵² Pokud se dítě narodilo do třetího dne po zániku manželství, avšak matka v té době již žila v manželství novém, svědčí první právní domněnka manželce poslednímu. Právním účinkem domněnky otcovství manžela matky je především vznik rodičovské zodpovědnosti vůči dítěti a skutečnost, že manžel matky a dítě vstupují do právních vztahů, které předpokládají poměr rodiče a dítěte, a dále do jiných příbuzenských vztahů. V době trvání této zákonné domněnky se nemůže uplatnit jiná zákonná domněnka určující otcovství.⁵³

Nový občanský zákoník u první domněnky otcovství stanoví, že lhůta do uplynutí třetího dne platí také pro případ, kdy byl manžel matky prohlášen za nezvěstného.⁵⁴

---

⁴⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, s. 245-246.

⁵⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 245-246.

⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 193.

⁵² POLÁKOVÁ, Martina. Určení rodičovství z pohledu práva dítěte znát své rodiče deklarovaného Úmluvou o právech dítěte. *Právní rozhledy*, 2000, č. 2, s. 55.

⁵³ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 247-248.

⁵⁴ § 776 NOZ

3.1.2.2 Druhá domněnka otcovství

Jestliže domněnka otcovství nemůže svědčit manželku matky a otcovství nebylo určeno soudem, považuje se za otce muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů. Souhlasné prohlášení má být učiněno před matričním úřadem nebo před soudem. Pokud je jeden z rodičů nezletilý, musí být prohlášení učiněno před soudem vždy.⁵⁵

Souhlasným prohlášením se rozumí dva jednostranné právní úkony, pro které je zákonem předepsaná ústní forma. Prohlášení nemusí být učiněna současně, ale musí být obsahově shodná. Není možné zastoupení ani uznání písemné. Zpravidla je potřeba prohlášení obou rodičů, jsou však stanoveny výjimky z prohlášení matky, protože to má pouze podpůrný charakter. Rodinně-právní vztah mezi ní a dítětem vznikl v okamžiku narození dítěte.⁵⁶

Prohlášení matky není třeba, pokud pro duševní poruchu není schopna posoudit význam svého jednání, nebo je-li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou.⁵⁷

Skutečnost, že opatření souhlasu matky je spojeno s těžko překonatelnou překážkou, má být postavena na jisto, jinak hrozí, že se matka bude domáhat určení, že k ustanovení otcovství nedošlo, protože její prohlášení bylo možné získat. Zákon o rodině však nenaznačuje, jakým způsobem má být zjišťována skutečnost, že opatření souhlasu matky je spojeno s těžko překonatelnou překážkou; zřejmě půjde o případy, kdy je úředně doložena nezvěstnost této ženy.⁵⁸ Nový občanský zákoník se však v tomto bodě se zákonem o rodině rozchází. Stanoví, že nemůže-li matka pro duševní poruchu posoudit význam svého prohlášení nebo je-li její prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou, není možné určit otcovství tímto způsobem.⁵⁹

3.1.2.3 Třetí domněnka otcovství

U prvních dvou domněnek otcovství se vychází ze skutečností, které směřují k biologickému otcovství zprostředkovaně, neboť se zde biologické otcovství usuzuje z dlouhodobě ustálených sociálních vzorců chování

---

⁵⁵ HENDRYCH, Dušan et al. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 663.

⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 199.

⁵⁷ § 52 odst. 3 ZOR

⁵⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 257.

⁵⁹ § 781 NOZ

ovlivněných křesťansko-židovskou kulturou. U třetí domněnky otcovství je pak nejmarkantnější vazba na biologické zákonitosti reprodukce člověka.⁶⁰

Třetí domněnka nastupuje až tehdy, kdy dítěti nebyl určen otec podle některé z předchozích dvou právních domněnek. Tato domněnka se může uplatnit pouze v soudním řízení. Nositeli žalobního práva jsou dítě, matka a muž, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte. Podání žaloby není omezeno žádnou lhůtou.⁶¹

Podle třetí domněnky otcovství se za otce považuje muž, který s matkou dítěte souložil v rozhodné době, od níž do narození dítěte neuběhlo méně než sto osmdesát a více než tři sta dnů, pokud jeho otcovství nevylučují závažné okolnosti. Otcovství, které bylo určeno na základě pravomocného soudního rozhodnutí, již nelze popírat. Dosud vyvratitelná domněnka se tedy stane domněnkou nevyvratitelnou.⁶² I tuto domněnku mění nový občanský zákoník, když lhůtu zkracuje místo původních sto osmdesáti na sto šedesát dní.⁶³

Samotné řízení o určení otcovství se rozpadá do dvou fází. Nejprve musí být prokázáno, že muži svědčí domněnka otcovství, tzn. že s matkou dítěte souložil v tzv. kritické době, poté je třeba prokázat, že zde neexistuje závažná okolnost vylučující jeho otcovství.⁶⁴

3.1.2.4 Určení otcovství u dítěte odloženého do baby-boxu

Konstrukce právních domněnek otcovství je praktická, není totiž možné v každém případě zkoumat a prokazovat, kdo je skutečným otcem daného dítěte. Jednalo by se o nepřípustný zásah veřejné moci do soukromého a rodinného života.⁶⁵ Nicméně z hlediska problematiky baby-boxů je poměrně nedostatečná. Určení mateřství je totiž základním předpokladem pro určení otcovství. Teprve po zapsání matky do matriky může dojít k zapsání otce na základě některé z právních domněnek určování otcovství. Tyto domněnky se váží výlučně na postavu ženy, která dítě porodila. Pokud ji ale neznáme, nevíme, kdo jí skutečně je, jen těžko bude možné určit pomocí zákonných domněnek případné otcovství k dítěti.

---

⁶⁰ MELICHAROVÁ, Dita. Třetí domněnka otcovství – přežitý relikv? In: WINTEROVÁ, Alena, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009. s. 313.

⁶¹ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 75.

⁶² HENDRYCH, Dušan et al. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 664.

⁶³ § 783 odst. 2 NOZ

⁶⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 204-205.

⁶⁵ POLÁKOVÁ, Martina. Určení rodičovství z pohledu práva dítěte znát své rodiče deklarovaného Úmluvou o právech dítěte. *Právní rozhledy*, 2000, č. 2, s. 55.

Pokud bylo dítě odloženo do baby-boxu, je první domněnka otcovství absolutně vyloučena, když je stanoveno, že svědčí manželku matky dítěte. Neznáme-li matku, nemůžeme tvrdit otcovství muže z důvodu manželství s takovou ženou.

U druhé domněnky by teoreticky mohlo přicházet v úvahu určení otcovství bez znalosti matky. Zde odkazují na § 52 ZOR, který ve svém odstavci třetím říká mj., že je-li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou, prohlášení matky není třeba. Jako těžko překonatelnou překážku lze hodnotit právě situaci, kdy matka není známa, není přítomna, a proto nemůže učinit prohlášení. Nicméně v praktické rovině je jen těžce představitelné, že by se muž přihlásil o dítě nalezené v baby-boxu a prohlásil před matričním úřadem nebo soudem, že je jeho otcem, a jeho otcovství by tak bylo bez dalšího určeno. Pokud by opravdu k něčemu takovému mělo dojít, nešlo by aplikovat nepřekonatelnou překážku na straně matky, a jen na základě toho určit otcovství. Jestliže by totiž předstoupil potenciální otec, pak jistě musí znát i jméno matky dítěte. V takovém případě by se buď muselo začít pátrat po ženě, která je matkou dítěte, nebo, a to spíše, by se rovnou přistoupilo k testu DNA. Za jiných okolností (odložení dítěte mimo baby-box) by státní orgány po matce dítěte pátrat začaly. Nyní však musím vycházet z již zmiňovaného doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí. To stanoví nutnost provedení nezvratného důkazu o rodičovství prostřednictvím testu DNA u takového muže, který se o dítě přihlásí.

Navíc je třeba poznamenat, že do budoucna je i tato, byť spíše teoretická možnost, vyloučena. Úprava v § 781 NOZ stanoví mj., že jestliže je prohlášení matky spojeno s těžko překonatelnou překážkou, není možné určit otcovství souhlasným prohlášením. Nebude tedy možné se odvolat na to, že matka o dítě nestojí a není známa, což jí brání v možnosti učinit souhlasné prohlášení.

Jako další přichází v úvahu pro otce dítěte možnost určení otcovství na základě třetí domněnky. I ta se však váže na postavu matky, kdy tento muž musí prokázat, že s matkou dítěte souložil v rozhodné době. Je však absurdní prokazovat takové tvrzení vůči ženě, jejíž identita není známa.

Ústavní soud v nálezu I. ÚS 987/07 judikoval, že soud je oprávněn v řízení o určení otcovství muži uložit, aby se dostavil ke znalci a strpěl odběr vzorků DNA za účelem určení (popř. vyloučení) otcovství.⁶⁶ Není však možné tímto nahradit dokazování skutečnosti v rámci třetí domněnky otcovství, že muž

---

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07

v rozhodné době souložil s matkou dítěte. Pokud by tomu tak bylo, znamenalo by to, že jednu z rozhodných skutečností požadovaných zákonem lze pominout a nezajímat se o to, jak a čím byla nahrazena. Soudy nemohou celou třetí domněnku nahradit znaleckým důkazem za pomoci DNA.⁶⁷ Proto i třetí domněnku otcovství z hlediska určení otce dítěte odloženého do baby-boxu je třeba vyloučit.

Domněnky mají sloužit k usnadnění dokazování. Bez pomoci domněnek je možné určit otcovství pouze tehdy, lze-li jej jinak bezpečně zjistit.⁶⁸ Zde by se tedy neuplatnila v plné míře třetí domněnka otcovství, muselo by dojít k dokazování před soudem pomocí testu DNA. Nicméně aby soudní řízení vůbec mohlo proběhnout, je třeba dalších okolností. Především by tu musel být krátký časový úsek mezi odložením dítěte do baby-boxu a zjištěním potencionálního otce o této situaci. Jen těžko si lze představit, že po delší době, kdy např. dítě už bylo osvojeno, bude možné jej vůbec najít a zahájit řízení.

Pokud tedy dojde k odložení dítěte do baby-boxu matkou, nemá otec možnost se o dítě starat, nemá možnost prokázat své otcovství, když o něm zřejmě ani nebude vědět. Práva muže jakožto otce dítěte jsou v podstatě ignorována. Je mu vzat nárok na plnění rodičovských práv a povinností, je mu vzato jeho právo být otcem a právo vytvořit rodinu.

3.2 Rodičovská zodpovědnost

Základním pojmem pro definování vztahů mezi rodiči a dětmi je pojem rodičovská zodpovědnost. Zákon o rodině jej zakotvuje v části druhé, v § 30 a násl. Nový občanský zákoník pak staví na pojmu rodičovská odpovědnost, která má širší obsah, než rodičovská zodpovědnost zakotvená v zákoně o rodině. Úprava se nachází v části druhé, v § 855 a násl.

Rodičovská zodpovědnost obsahuje nejdůležitější práva a povinnosti rodiče k nezletilému dítěti. Jedná se o ochranný institut – dítě není dlouhou dobu schopno samo obstarávat své náležitosti a realizovat své zájmy.⁶⁹

Za splnění zákonných podmínek náleží rodičovská zodpovědnost oběma rodičům, a to pouze na základě právního vztahu rodičovství a plné způsobilosti

---

⁶⁷ WINTEROVÁ, Alena. Otcovství (úvaha). In: WINTEROVÁ, Alena, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Pocťa Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. s. 604.

⁶⁸ WINTEROVÁ, Alena. Určení otcovství nad rámec zákonných domněnek. *Správní právo*. 2003, č. 5-6, s. 315.

⁶⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 213.

k právním úkonům. Naše právní úprava nerozlišuje mezi dětmi narozenými v manželství a mimo něj. Rodičem se rozumí matka a otec, kteří jsou jako rodiče zapsáni do matriky.⁷⁰

Zákon o rodině i nový občanský zákoník vyžadují způsobilost k právním úkonům. Podstatou rodičovské zodpovědnosti je totiž zejména právo a povinnost rodiče rozhodovat o dítěti, činit jeho jménem právní úkony v rozsahu, v jakém dítě nemůže jednat samo. Nezletilému, který ji pro nedostatek věku nemá, může vzniknout rodičovská zodpovědnost buď uzavřením manželství nebo konstitutivním rozhodnutím soudu v rozsahu omezeném na péči o dítě. Pokud totiž nezletilá matka dítěte uzavře manželství, nabude tím ze zákona zletilosti a tedy i případné rodičovské zodpovědnosti. Ve druhém případě soud může přiznat rodičovskou zodpovědnost ve vztahu k péči o dítě i nezletilému rodiči, který dosáhl věku šestnácti let, má-li pro to potřebné předpoklady.⁷¹

Nový občanský zákoník řeší situaci nezletilého rodiče tak, že výkon jeho povinností a práv pozastavuje. Není totiž důvod, aby rodič, který nebyl dříve emancipován ani neuzavřel manželství, pro svou neúplnou svéprávnost automaticky a zcela postrádal rodičovskou odpovědnost. Následně rozlišuje mezi rodičem, jež je částečně svéprávným z důvodu věku, a rodičem, jehož svéprávnost byla soudem omezena.⁷²

V rámci rodičovské zodpovědnosti má rodič vzhledem k dítěti řadu práv a povinností, a to při péči o nezletilé dítě (zejm. péče o zdraví, tělesný, rozumový a mravní vývoj), při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho jmění.⁷³ Rodiče jsou podle čl. 3 Úmluvy o právech dítěte povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled. Mají právo určit místo pobytu dítěte, právo určit povolání dítěte ve shodě s jeho zájmy a právo stýkat se s dítětem. Rodič má často povinnost realizovat svá práva – nemůže zůstat nečinný v případech, kdy zájem dítěte vyžaduje, aby konal.⁷⁴

---

⁷⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 129.

⁷¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 130.

⁷² ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 371-373.

⁷³ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVORÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo. 5., jubilejní aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 84.

⁷⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 121.

Zákon o rodině rozlišuje v souvislosti s výkonem práv vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti záležitosti běžné a záležitosti podstatné. Běžné záležitosti může každý z rodičů vykonávat sám, o podstatných je třeba dohody obou rodičů. V případě neshody o podstatných náležitostech rozhodne soud.⁷⁵

Případy rodičovských neshod jsou v novém občanském zákoníku řešeny obdobně. Pokud si je jednající rodič vědom nesouhlasu rodiče druhého, nebo pokud jej prostě pomine, je dáno rodičům právo obrátit se na soud. To platí i pokud jeden rodič vyloučí z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče.⁷⁶ Zdůrazněna je povinnost rodičů sdělit si vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů – to je podmínkou řádného výkonu rodičovské odpovědnosti.

Pokud rodičovská zodpovědnost nenáleží žádnému z rodičů, ustanoví soud poručníka. Ten pak dítě vychovává, zastupuje a spravuje jeho majetek po dobu nezletilosti.⁷⁷

3.2.1 Pozastavení, omezení a zbavení rodičovské zodpovědnosti

O zásazích do rodičovské zodpovědnosti rozhoduje výhradně soud. Může rozhodnout o pozastavení, omezení či zbavení rodičovské zodpovědnosti, a to vždy ve vztahu ke konkrétnímu nezletilému dítěti.

K pozastavení rodičovské zodpovědnosti soudem může dojít pokud výkonu rodičovské zodpovědnosti brání závažná překážka a vyžaduje to zájem dítěte. Musí jít o překážku objektivního charakteru, která nespočívá v nedostatečném výkonu rodičovské zodpovědnosti. Jedná se o situaci, kdy je třeba právně reagovat na nemožnost (neschopnost) rodiče vykonávat svá práva vyplývající u rodičovské zodpovědnosti. Vždy je však nutné hledět na zájem dítěte. Tyto podmínky jsou kumulativní.⁷⁸ Tzv. sistace rodičovské zodpovědnosti znamená, že rodič má i nadále práva a povinnosti z rodičovské odpovědnosti vyplývající, nemá však možnost tato práva vykonávat.⁷⁹ Pokud druhý rodič nežije nebo ani on nemá možnost tato práva vykonávat, je třeba soudem ustanovit

---

⁷⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 234-235.

⁷⁶ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 378-385.

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 222.

⁷⁸ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVORÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné*. 3, díl 4-6., *Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 99.

⁷⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 237.

poručníka, který pak bude oprávněn nezletilé dítě vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo rodičů.

Soud rodičovskou zodpovědnost omezí a konkrétně pak vymezí rozsah práv a povinností, na něž se omezení vztahuje, jestliže rodič nevykonává řádně povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti a vyžaduje-li to zájem dítěte. Důvody jsou dány opět kumulativně. Pokud ani druhý rodič nemá plnou možnost uplatňovat tato práva a vykonávat povinnosti, soud stanoví dítěti opatrovníka. U omezení rodičovské zodpovědnosti rodič nepřestává být jejím nositelem. Tam, kde mu výkon práv a povinností omezen nebyl, si nadále musí počínat jako rodič.⁸⁰

Nejzávažnějším zásahem do rodičovské zodpovědnosti je rozhodnutí soudu o jejím zbavení. Jedná se o situace, kdy rodič zneužívá rodičovskou zodpovědnost nebo její výkon, anebo ji vážně zanedbává. Důvody pro zbavení rodičovské zodpovědnosti jsou subjektivní povahy. Opět je třeba přihlídnout k zájmu dítěte. Soud je pak povinen takové rozhodnutí vydat, jsou-li dané důvody prokázány. Tímto rozhodnutím však nezaniká rodičovství jako takové – nadále trvají stanovená práva i řada majetkových práv. Trvají také některé povinnosti. Nositelem rodičovské zodpovědnosti je pak druhý rodič, a není-li tomu tak, je soud povinen ustanovit nezletilému poručníka. Pokud důvody pro zbavení rodičovské zodpovědnosti pominou, lze rozhodnout o obnovení rodičovské zodpovědnosti.⁸¹

Jestliže zanedbáváním nebo zneužíváním práv došlo současně k naplnění skutkové podstaty některých trestných činů, je třeba k této skutečnosti přihlídnout. V § 44 odst. 4 ZOR je stanoveno, že pokud se rodič dopustí úmyslného trestného činu proti svému dítěti, dítě mladší patnácti let použije ke spáchání trestného činu nebo se dopustí trestného činu jako spolupachatel, návodce či pomocník k trestnému činu spáchaného jeho dítětem, soud posoudí, zda nejsou dány důvody pro zahájení řízení o zbavení rodičovské zodpovědnosti.⁸²

---

⁸⁰ HOLUB, Milan. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vyd. Praha: Linde, 2011, s. 145-147.

⁸¹ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVORÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo. 5., jubilejní aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 100-101.

⁸² HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 238-239.

Ani v jednom z uvedených případů však nezaniká vyživovací povinnost rodiče vůči dítěti – ta není obsahem práv a povinností vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti.

3.2.2 Rodičovská zodpovědnost a děti odložené do baby-boxu

Osobním vztahem rodiče a dítěte je dán základ práv a povinností rodičů – ta plynou přímo ze zákona, ex lege. Zákon nepřipouští vzdání se rodičovských práv, stejně tak se dítě nemůže vzdát svých rodičů. Proto zcela odporující de lege lata je odkládání dětí do baby-boxů.⁸³

Děti z baby-boxů jsou prezentovány jako děti bez rodičů. Po právní stránce však dítě má rodiče nadále. Náš právní řád nezná pojem „odložené dítě“ – rodiče tedy zůstávají rodiči, mají všechna práva i povinnosti z toho plynoucí.⁸⁴ Český právní řád ani neupravuje „odkládání dětí“, nezná pojmy „vzdání se dítěte“ či „zřeknutí se dítěte“. Dítě má právo na péči rodičů a oni vůči němu mají rozsáhlý komplex práv a povinností. Tato práva a povinnosti může omezit či rodiče jich zbavit jen příslušný soud za podmínek stanovených zákonem.⁸⁵

Zvláštností tohoto soukromoprávního vztahu je, že autonomii vůle nelze uplatnit. Základem je osobní vztah, kterým jeho subjekty bez dalšího nemohou volně manipulovat; jde o vztah vyžadující nejvyšší míru právní ochrany. Ani např. souhlas rodiče s osvojením není vzdáním se dítěte nebo ztrátou rodičovských práv a povinností.⁸⁶

Přes všechna tato tvrzení u nás baby-boxy existují. Ačkoli je tedy stanoveno, že právní následky v podobě rodičovských práv a povinností může za podmínek stanovených objektivním právem zrušit pouze soud, činí tak vlastně (fakticky) i rodiče, které své děti odloží. Právně samozřejmě nemohou, nicméně v praktické rovině jsou důsledky stejné. Pokud neznáme rodiče, nemůže dojít ani k naplnění rodičovské zodpovědnosti.

---

⁸³ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo. 5.*, jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 83.

⁸⁴ LUKEŠOVÁ, Jaroslava a NEDUCHALOVÁ, Anna. Chcete mě?!! In: WINTEROVÁ, Alena, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Pocťa Sentě Radvanové k 80. narozeninám.1.* vyd. Praha: ASPI, 2009. s. 301.

⁸⁵ ATTL, Karel. *Babyboxy. Prevence úrazů, otrav a násilí.* 2010, č. 2, s. 185.

⁸⁶ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo. 5.*, jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 83.

Nelze ani argumentovat tak, že odložení dítěte je právem rodičů, jak vyplývá ze samotného obsahu rodičovské zodpovědnosti a obecně ze vztahu rodič – dítě.

Je třeba ještě upozornit na možnost naplnění § 44 odst. 4 ZOR. Odborníky byl vysloven názor, že se v těchto případech nejedná o trestný čin opuštění dítěte. Takové jednání pak není ani charakterizováno jako přestupek (viz zákon o přestupcích). Pokud by se jednalo o trestný čin vůči vlastnímu dítěti, soud by měl zahájit řízení o zbavení rodičovské zodpovědnosti. K tomu však nedochází. Dále lze dle mého názoru v jednání rodičů spatřovat naplnění skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy, nicméně o tom nenalezneme nikde ani zmínku.

Za sporné tak považuji, že na jednu stranu jednání rodičů při odkládání dětí do baby-boxů není posuzováno jako trestný čin, není tedy naplněn § 44 odst. 4 ZOR, na druhou stranu se však s rodičovskou zodpovědností nepočítá. A to i přesto, že k jejímu zbavení vůbec nedošlo.

3.3 Vyživovací povinnost a právo na výživné

„Vyživovací povinnost a právo na výživné nejsou součástí rodičovské odpovědnosti; jejich trvání nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti.“⁸⁷ Jedná se o povinnosti a práva ryze majetkové povahy, vycházející z určitého osobního poměru.

Právní úprava výživného vychází ze zásady solidarity manželské, rodinné a příbuzenské. Výživné upravuje zákon o rodině v části třetí v § 85 a násl. Klade důraz na dobrovolné, včasné a řádné plnění. Neplnění výživného je sankcionováno, ale neschopnost dostát vyživovací povinnosti je zásadně důvodem hodným zřetele.⁸⁸ V novém občanském zákoníku pak nalezneme úpravu výživného v části druhé v § 910 a násl., přičemž samotná úprava se v podstatě nemění.

Pojem výživné není zákonem výslovně definován. Výživným se rozumí vše, co je poskytováno a přijímáno za účelem zajištění oprávněné osoby. Jedná se o pojmenování právního institutu vyživování a zároveň o označení majetkového souboru, který poskytuje jedna osoba osobě druhé proto, aby uspokojovala její životní potřeby. Rozsah zákonem není konkrétně stanoven, nicméně jsou v něm

---

⁸⁷ § 859 NOZ

⁸⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 245-246.

obsažena pravidla, ke kterým má soud při určování rozsahu vyživovací povinnosti přihlídnout. Na straně oprávněného je třeba přihlídnout k odůvodněným potřebám, na straně povinného jde pak o jeho schopnosti, možnosti a majetkové poměry. Výživné nelze přiznat, pokud by bylo v rozporu s dobrými mravy. Plnění výživného je plněním výjimečným, jelikož je zásadně dlouhodobé, setrvalé a opakující se.⁸⁹

Vyživovací povinnost a právo na výživné vzniká ze zákona. Ten stanoví řadu podmínek pro vznik jednotlivých druhů vyživovací povinnosti. Vyživovací povinnost je upravena pouze mezi taxativně vymezenými subjekty – mají ji mezi sebou osoby, které jsou spojeny buď příbuzenským svazkem, anebo existujícím či rozvedeným manželstvím. Předpokladem pro její vznik je stav odkázanosti na výživu, neschopnost samostatně se živit.⁹⁰

Právo na výživné je nepostupitelné a nepromlčuje se, vyživovací povinnost je nepřevoditelná. Od práva na výživné je potřeba rozlišovat právo na jednotlivá opakující se plnění výživného, která se promlčují.⁹¹

Podstatná změna poměrů může vést ke změně výživného. Obecně vyživovací povinnost zaniká se zánikem vztahu oprávněný – povinný, nejpozději s pominutím stavu odkázanosti na výživu.⁹²

Zákon o rodině rozlišuje vzájemnou vyživovací povinnost rodičů a dětí, vzájemnou vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými, vzájemnou vyživovací povinnost manželů, vzájemnou vyživovací povinnost rozvedených manželů a příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce. V novém občanském zákoníku je pak vyživovací povinnost dána do jedné skupiny – výživné mezi rodiči a dětmi a potomky. Zvlášť pak stojí ustanovení § 95, a sice výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce.

3.3.1 Vyživovací povinnost rodičů k dětem

Z hlediska problematiky baby-boxů se zaměřím na vyživovací povinnost rodičů k dětem, která spočívá v povinnosti rodičů přispívat na výživu svých dětí.

---

⁸⁹ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVORÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo. 5.*, jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 132-136.

⁹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3.*, přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 246-247.

⁹¹ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVORÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo. 5.*, jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 133.

⁹² HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3.*, přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 247.

Tuto povinnost mají oba rodiče bez ohledu na to, zda jim náleží rodičovská zodpovědnost či zda jsou v jejím výkonu nějak omezeni.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem je nejdůležitějším druhem vyživovací povinnosti. Trvá po celou dobu existence právního vztahu mezi rodičem a dítětem. Vzniká ze zákona, a to spolu se vznikem právního vztahu – narozením dítěte u matky a určením otcovství u otce. Mají ji oba rodiče bez ohledu na to, zda jsou manžely či nikoli.⁹³

Vyživovací povinnost obou rodičů vůči dětem je sice společná, ale není shodná. Rodiče ji neplní stejným způsobem a ve stejném rozsahu; nejde o povinnost zavazující rodiče společně a nerozdílně. Rodiči se rozumějí i ti, jejichž rodičovství je založeno rozhodnutím soudu o osvojení.⁹⁴

Vyživovací povinnost trvá zásadně ode dne narození (popř. ode dne právní moci rozhodnutí o osvojení) až do doby, než jsou děti schopny žít se samy. Může zaniknout také uzavřením manželství dítětem, osvojením dítěte nebo naopak jeho zrušením, dále i popřením otcovství. Jestliže rodiče dítěte spolu nežijí, upraví rozsah jejich vyživovací povinnosti soud nebo schválí jejich dohodu o výši výživného. Soud také rozhodne v případě, že žádný nebo některý z rodičů neplní povinnost k dítěti dobrovolně.⁹⁵

Předpoklady a rozsah vyživovací povinnosti jsou dány schopnostmi, možnostmi a majetkovými poměry rodiče, souladem poskytování výživného s dobrými mravy a zároveň odůvodněnými potřebami oprávněného. Za odůvodněné potřeby dítěte je třeba brát všechny jeho potřeby nutné pro život kulturního člověka. Vše závisí na věku, zdravotním stavu, fyzické a duševní vyspělosti, způsobu přípravy na budoucí povolání, zálibách a zájmech dítěte. Výživné není možné omezit jen na potřeby stravování a ošacení.⁹⁶

Obecně je rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem založen na zásadě, že dítě se má podílet na životní úrovni svých rodičů. Životní úroveň dětí má být úměrná životní úrovni rodičů.⁹⁷

---

⁹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 258.

⁹⁴ RADVANOVÁ Senta a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999, s. 173-174.

⁹⁵ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVORÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 140-141.

⁹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 258-259.

⁹⁷ HOLUB, Milan. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Linde, 2011, s. 321-322.

3.3.2 Vyživovací povinnost k dítěti odloženému do baby-boxu

Výživné je zásadně trvalým obsahem právního vztahu rodič – dítě. Vyživovací povinnost zaniká, pokud odpadly zákonem stanovené důvody pro její existenci. Zákonem stanoveným důvodem však rozhodně není odložení dítěte. Pokud je dítě odloženo do baby-boxu, pak nejenže nemůže zaniknout rodičovská zodpovědnost, ale stejně tak nezaniká ani jeho nárok na výživné od rodičů. Tento nárok může zaniknout až soudním rozhodnutím o osvojení dítěte, nicméně do té doby trvá vyživovací povinnost rodiče k dítěti. Zde se opět setkáváme se situací, která v podstatě není řešitelná.

Důsledkem specifického charakteru vyživovací povinnosti je nepřevoditelnost této povinnosti. Převod není možný ani dohodou povinného a oprávněného, natož jednostranným právním úkonem.⁹⁸ Odložením dítěte tak z hlediska zákona nemohlo dojít ani k převodu vyživovací povinnosti na stát, ačkoli důsledek takový v podstatě bude. Výsledkem je pak dítě, vůči němuž sice mají rodiče povinnost plnit výživné, nicméně tato povinnost už nebude moci být naplněna. Je stanoveno, že v případě neplnění vyživovací povinnosti rozhodne soud. Zde ale není proti komu by rozhodoval, komu by toto plnění a jeho výši určoval.

Obecně platí, že není-li znám otec dítěte, má vyživovací povinnost jen matka. Pokud dítě nemá ani jednoho žijícího rodiče anebo ani jeden z rodičů není schopen tuto povinnost plnit, vznikne vyživovací povinnost prarodičům.⁹⁹ Ani toto tvrzení zde nemůže být naplněno. Pokud bychom dovodili neschopnost rodičů plnit, prarodiče své povinnosti také nemohou dostát. Neznáme-li rodiče, nemůžeme tak ani určit prarodiče, od kterých by dítě mohlo vymáhat výživné.

Je všeobecně známým faktem, že zbavení se vyživovací povinnosti bude jeden z motivů odkládání dětí do baby-boxů. Objevil se případ, kdy matka od více dětí dala své poslední novorozeně do této schránky právě z obavy, že jej nebude moci uživit. A takových případů je jistě mnohem více. Ale opravdu je toto cílem baby-boxů? Baby-boxy byly zřízeny za účelem záchrany dětí, jež by matky po porodu zřejmě usmrtily. Realita je ale jiná. Rodiče vyhledávají baby-boxy z různých důvodů a jedním z nejčastějších je řešení jejich sociální situace.

---

⁹⁸ ČUHELOVÁ, Kateřina a SPÁČIL, Ondřej. Otázky spojené s aplikací § 101 ZOR. *Právní rozhledy*. 2012, č. 9, s. 305.

⁹⁹ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo. 5., jubilejní aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 140.

Navíc se domnívám, že zde dochází k naplnění skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy, ale o tom více v části páté.

3.4 Osvojení

Osvojení je nejvýznamnější formou náhradní rodinné výchovy; rozumí se jím přijetí cizího dítěte za vlastní. Úpravu nalezneme v zákoně o rodině v části druhé, § 63 a násl. V novém občanském zákoníku je osvojení zahrnuto v části druhé, § 794 a násl.; není řazeno pod náhradní rodinnou péči jako je tomu v zákoně o rodině.

Cílem osvojení je založit mezi osvojitelem a osvojencem takový právní vztah, jako je mezi rodiči a dětmi, a vytvořit tak nezletilému dítěti stabilní a harmonický domov. Osvojení se má uplatnit až pokud je nezletilé dítě tzv. osvojitelné – např. pokud osiřelo. Jedná se o statusovou změnu v životě dítěte, jeho přirozené rodiny a rodiny náhradní. Takto založený právní poměr je významný nejen z pohledu práva rodinného, ale má zásadní význam v celém právním řádu.¹⁰⁰

K osvojení je potřeba splnit řadu zákonných podmínek, které se váží na osobu osvojitele i osvojence. V souhrnu jde především o to, aby osvojení bylo osvojenci ku prospěchu.

Před rozhodnutím o osvojení je nutné splnit tzv. preadopční péči – dítě musí být nejméně po dobu tří měsíců u budoucího osvojitele v péči a na jeho náklady.¹⁰¹ Výjimkou je, pokud se rozhodne pěstoun osvojit dítě svěřené mu do pěstounské péče, pokud pěstounská péče trvala alespoň po tuto dobu; stejně je tomu v případě svěřeni dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než je rodič či v situaci, kdy se rozhodne osvojit dítě poručník, který o ně osobně pečuje.

K řízení o osvojení je příslušný soud podle místa trvalého pobytu dítěte. Soud rozhoduje pouze na návrh osvojitele. Účastníky řízení o osvojení jsou osvojované dítě, rodiče, popř. poručník, osvojitel a manžel osvojitele. Rodiče nejsou účastníky řízení, pokud byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, zbaveni způsobilosti k právním úkonům či v této způsobilosti omezeni. Dále nejsou účastníky řízení v případě, že dali blanketový souhlas k osvojení nebo jestliže

---

¹⁰⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 277.

¹⁰¹ RADVANOVÁ Senta a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999, s. 136-137.

soud rozhodl, že k osvojení dítěte jejich souhlasu není třeba.¹⁰² Soudní rozhodnutí, jímž vzniká osvojení, je konstitutivní povahy.

Je třeba také dodat, že dítě nemůže být osvojeno, dokud rozhodnutí soudu v řízení o určení otcovství zahájeném na návrh muže, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, nenabude právní moci.¹⁰³

Co se týče nové úpravy, institut osvojení nemá být napříště považován výlučně za formu náhradní rodinné péče. Osvojení je koncipováno v novém občanském zákoníku tak, aby rozhodnutí o něm bylo vyhrazeno pro případy, kdy dítě už nemůže očekávat od svých rodičů zájem a řádnou péči. Klade se důraz na úplné zjišťování co s týče osobnosti a všestranné anamnézy přirozených rodičů. Důvodem je zajištění naplnění práva dítěte na vlastní identitu a znalost svého původu. Výhrada, kterou ČSFR učinila a ČR zachovala, a která je nám vytykána, by měla být bez prodlení odvolána.¹⁰⁴

Na způsobu realizace osvojení jakožto založení právního příbuzenství se oproti současné právní úpravě se v podstatě nic nemění, rozšiřují se pouze předpoklady, které osvojitel musí splňovat.¹⁰⁵

Celosvětově sílí přesvědčení, že anonymitu osvojení je třeba potlačit – neplatí proto pro osvojení zvláštní pravidla utajení. § 836 NOZ stanoví povinnost osvojitele informovat osvojence o skutečnosti osvojení, a to nejpozději do zahájení školní docházky. Je ponecháno na zúčastněných osobách, aby posoudili, zda navrhnou soudu utajení o skutečnostech osvojení a jeho okolnostech, či nikoli. Pokud se ale vyskytne velmi závažná situace ohrožující osvojené dítě na životě nebo na zdraví, může soud rozhodnout o odtajnění těchto informací. Dále je stanoveno vzhledem k právu dítěte znát svůj původ, že jakmile osvojenc nabude svéprávnosti, má právo seznámit se se spisem, který byl veden v řízení o osvojení.¹⁰⁶

V naší společnosti má institut osvojení své opodstatnění. Jeho význam ve společnosti však nelze přeceňovat, a to ani přesto, že zkušenosti a poznatky prokazují, že osvojení je v soustavě forem náhradní rodinné výchovy pro nezletilé

---

¹⁰² HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 307-308.

¹⁰³ § 70a ZOR

¹⁰⁴ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 346-347.

¹⁰⁵ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 348.

¹⁰⁶ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 363.

dítě nejvhodnější a nejdokonalejší formou. Nelze jej brát jako všemocný prostředek k řešení nepříznivých rodinných situací, v nichž se ocitají např. nezletilé děti, které jejich rodiče opustili, protože se o ně nechtějí starat. Navíc některé děti se k osvojení nehodí (např. ze zdravotních důvodů), jak ukazují výsledky moderních výzkumů. U některých dětí také z hlediska psychologického a sociologického slábne účinnost osvojení.¹⁰⁷

3.4.1 Souhlas rodičů dítěte s osvojením

„Souhlas rodičů k osvojení jejich dítěte je základní hmotněprávní podmínkou osvojení, je nutné chápat jej jako úkon vedoucí ke změně statusu.“¹⁰⁸

Právo rodiče dát souhlas k osvojení je jeho osobním právem – jedná se o právo sui generis, právo statusové. Toto právo náleží oběma rodičům, musí jej oba projevit. Chybějící souhlas některého z rodičů či jiných zákonných zástupců nelze nahradit. Tohoto práva není možné rodiče zbavit.¹⁰⁹

Zákon upravuje i způsobilost dát souhlas k osvojení nezletilým rodičem. Pokud je dítě schopno posoudit dosah osvojení, vyžaduje se také jeho souhlas, ledaže by tím byl zmařen účel osvojení.¹¹⁰

Souhlas musí být dán rodiči osobně, výslovně a určitě. Musí být vysloven k určité osobě budoucího osvojitele, k určitému typu osvojení a musí splňovat všechny náležitosti stanovené pro právní úkony občanským zákoníkem. Souhlas dávají rodiče v řízení o osvojení. Vyslovení souhlasu s osvojením je osobním a nezastupitelný úkonem. Pokud jej jeden z rodičů odmítne dát, nelze osvojení uskutečnit. Jiná situace je v případě, kdy není na živu žádný z rodičů dítěte, jsou-li oba zbaveni způsobilosti k právním úkonům nebo jsou-li v ní omezeni. V těchto případech dává souhlas k osvojení poručník ustanovený soudem a je třeba navíc schválení soudu péče o nezletilé.¹¹¹

Dle čl. 5 odst. 4 Evropské úmluvy o osvojení dětí je možné dát souhlas k osvojení až po uplynutí šesti týdnů po porodu.

Výjimkou ze zásady, že souhlas rodičů má být udělen v soudním řízení, je tzv. blanketový souhlas. Rodiče tak mohou dát souhlas s osvojením předem bez

¹⁰⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 304-305.

¹⁰⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Kauza tzv. právně volné dítě. *Právní rozhledy*. 2004, č. 2, s. 52.

¹⁰⁹ ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 111-114.

¹¹⁰ § 67 ZOR

¹¹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 325-327.

vztahu k určitým osvojitelům.¹¹² Dle § 68a ZOR je třeba souhlas dát před zahájením řízení o osvojení, a to osobně přítomným rodičem písemně před soudem či orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Pokud je znám pouze jeden z rodičů, vyžaduje se souhlas pouze od něj. Souhlas může být rodičem dán nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Odvolat blanketový souhlas je možné do té doby, než je dítě umístěno na základě rozhodnutí do péče budoucích osvojitelů.

Pokud rodič zjevně nemá o dítě zájem, není jeho souhlasu k osvojení třeba. Nezájem o dítě je zjevný, trvá-li alespoň tři měsíce od posledního opravdového zájmu. Jestliže nejde v chování rodiče spatřovat hrubé porušování jeho povinností, má být orgánem sociálně-právní ochrany dětí poučen o možných důsledcích svého chování; od takového poučení musí uběhnout alespoň tři měsíce. Orgán sociálně-právní ochrany dětí je pak povinen poskytnout rodiči nejpozději po tomto poučení poradenství a pomoc. To není vyžadováno, pokud rodič opustil místo, kde se dříve zdržoval, a nesdělil, kde se zdržuje nyní a ani se toto místo za tři měsíce nepodařilo zjistit. O splnění podmínek rozhoduje na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí (jakožto opatrovníka dítěte), popř. na návrh rodiče, soud.¹¹³

Požadavek souhlasu rodičů s osvojením je dále prolomen zavedením možností anonymního nebo utajeného porodu.¹¹⁴

V případech, kdy není třeba souhlasu rodičů s osvojením, se projevuje značný zásah do lidských práv rodiče, jenž je zákonodárcem odůvodněn požadavkem ochrany dítěte a jeho blaha.

V souvislosti s podmínkou vyslovení souhlasu k osvojení je třeba ještě zmínit řízení o určení, zda je potřeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení. Jedná se o tzv. incidenční řízení. Účastníky jsou dítě a jeho rodiče, jsou-li jeho zákonnými zástupci. Je stanoveno, že účastníkem řízení je i nezletilý rodič, ačkoli není zákonným zástupcem dítěte. V tomto řízení je mu přiznána procesní způsobilost.¹¹⁵ Cílem je zjistit, zda jsou dány podmínky zjevného nezájmu. Pokud soud dospěje k závěru o nezájmu rodičů, dítě bude osvojitelné a rodiče pak

---

¹¹² HOLUB, Milan. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Linde, 2011, s. 269.

¹¹³ § 68 ZOR

¹¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 289-290.

¹¹⁵ § 180a OSŘ

nebudou účastníky řízení o osvojení – nebude vyžadován jejich souhlas ani k preadopční péči, ani k osvojení.¹¹⁶

V důvodové zprávě k novému občanskému zákoníku se dočteme, že k osvojení je vždy třeba souhlasu přirozených rodičů – bez tohoto právního jednání nemůže k osvojení dojít, jedná se o nezbytnou podmínku rozhodnutí soudu. Pokud toto výjimečně nečiní rodiče, kteří jsou známi a naživu, činí je v jejich zastoupení někdo jiný – jedná se o mimořádnou situaci. Zásahy do rodičovských práv nemají vliv na právo dát souhlas k osvojení, výjimky jsou pak uvedeny výslovně (zneužití, zanedbávání, úmyslný trestný čin). Souhlas mají dát zásadně oba rodiče. Matka jej může dát nejdříve po uplynutí šesti týdnů od narození dítěte, otec i dříve, ne však před narozením dítěte. Souhlas k osvojení je možné odvolat do tří měsíců ode dne, kdy byl dán. Možné je to i po této lhůtě, jestliže dítě nebylo předáno do péče osvojitele před osvojením, anebo má-li být osvojované dítě podle rozhodnutí soudu vydáno tím, komu bylo svěřeno do péče. Zde do popředí vystupuje zájem dítěte být se svými rodiči.

Souhlasu rodiče osvojovaného dítěte podle nového občanského zákoníku nebude třeba, pokud byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň práva dát souhlas k osvojení, dále pokud není schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání nebo je ovládnout, a nakonec zdržuje-li se na neznámém místě a toto místo se nepodaří soudu v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit ani při vynaložení potřebné pečlivosti. Týká se také situací, kdy jeden z rodičů není proto, že rodičovství nebylo určeno. Pokud výslovně uvedené skutečnosti postihují oba rodiče, dává souhlas opatrovník, který má opět povinnost zjišťovat relevantní skutečnosti.¹¹⁷

Jediným orgánem, vůči němuž bude moci být souhlas řádně dán, je soud. Dosavadní situace, kdy je souhlas dáván v vůči obecnímu úřadu (byť s rozšířenou působností) se nejeví jako zcela dobře přijatelná. Nicméně není rozhodné, zda se souhlas dává předem bez zřetele k určitým osvojitelům, anebo v řízení o osvojení.¹¹⁸

---

¹¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 304.

¹¹⁷ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 351-358.

¹¹⁸ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 352.

3.4.2 Osvojení a děti z baby-boxů

V případě baby-boxu a v rámci jejich propagace se často argumentuje tím, že tyto děti budou osvojeny, a to i v kratší časové lhůtě, než je tomu při klasickém procesu adopce.

Matky jsou přímo nabádány, aby do baby-boxu spolu s dítětem nevkládaly žádné doklady, rodný list apod., protože by tím znemožnily téměř okamžitý odchod dítěte do nové rodiny. To ale vzhledem k zákonným požadavkům nemůže být pravda. Dítě má vyčkat rozhodnutí soudu, které může trvat i déle než 6 týdnů (po této lhůtě může dát matka souhlas s osvojením).¹¹⁹

Proces osvojení dítěte z baby-boxu naráží na dva problémy: první z nich se týká zdravotního stavu dítěte. Co když se narodí s vadami, které jsou natolik závažné a rizikové v dlouhodobém vývoji dítěte, takže se pro ně nenajde náhradní rodina? I u nás už máme zkušenosti, kdy bylo do baby-boxu vloženo dítě s handicapem, který je neslučitelný se životem (těžká vada, agenese mozku). Dále je třeba se zamyslet, zda matky o handicapech svých dětí věděly, a proto je odložily, anebo o nich neměly tušení. Obě situace jsou nežádoucí, první zejména z morálního a lidského hlediska, druhá z hlediska zdravotního i pro samotnou matku, která zřejmě netuší o svém zdravotním stavu.¹²⁰ Je potřeba si uvědomit, že tyto děti nebudou vždy osvojeny a mohou tak skončit na dlouhou dobu v ústavní péči.

Z doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí k postupu při odložení dítěte do baby-boxu vyplývá, že v případě osvojení takového dítěte nedochází k žádnému incidenčnímu řízení. Krajský úřad vybere ze své evidence vhodné osvojitele, které pak jen upozorní na specifickou situaci, kdy nedochází k udělení souhlasu rodičů s osvojením ani k určení nezájmu rodičů o dítě soudem.

Otázkou je, zda je tento postup správný. Vždyť cílem tohoto řízení je vytvoření právní záruky, aby základní právo rodiče na výkon jeho rodičovských práv vůči nezletilému dítěti přestalo být uznáváno a respektováno až poté, co se v řádném spravedlivém procesu, tj. především s plnou účastí rodiče, zjistí, že soud pro tento závěr shledal důvody zákonem stanovené a tím i společensky uznávané. Rodiče jsou v těchto případech neznámi, není tedy možné zajistit ani jejich účast.

---

¹¹⁹ LUKEŠOVÁ, Jaroslava a NEDUCHALOVÁ Anna. Chcete mě?!!. In: WINTEROVÁ, Alena, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*.1. vyd. Praha: ASPI, 2009. s. 301.

¹²⁰ LUKEŠOVÁ, Jaroslava a NEDUCHALOVÁ, Anna. Chcete mě?!!. In: WINTEROVÁ, Alena, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*.1. vyd. Praha: ASPI, 2009. s. 302.

Ale nedochází tak ke krácení rodičovských práv? Co když dítě neodložili rodiče a ani nechtěli jeho osvojení?

V takové situaci by bylo třeba zhodnotit, zda odložení dítěte lze kvalifikovat jako zjevný nezáměr o něj. Soud by měl zkoumat, zda rodiče mají k dítěti opravdový vztah a zda je v jejich možnostech se o ně odpovědně starat. Měl by zkoumat tendence a snahy rodičů, co jim brání v projevení opravdového zájmu o dítě; jestli se jedná o překážky objektivní nebo subjektivní povahy. Zde by se jistě a zcela logicky došlo k závěru, že se o zjevný nezáměr jedná. Proto se zřejmě s incidenčním řízením u dětí odložených do baby-boxu nepočítá.

Bohužel nikdo se nepozastavuje nad tím, že i kdyby rodič nějaký zájem o dítě projevit chtěl, je právě s odkazem na urychlení procesu osvojení takto odložených dětí takřka bez šance. Pokud totiž dojde k zjištění totožnosti a dohledání rodičů po pravomocném rozhodnutí soudu o osvojení, nemá to již žádný vliv. Důsledkem takového soudního rozhodnutí je totiž pozbytí rodičovské zodpovědnosti k dítěti; za rodiče jsou nadále považováni osvojitelé. Tento stav by bylo možné zvrátit pouze ve výjimečných případech, kdy by dítě bylo osvojeno zrušitelně a soud by rozhodl, že je v zájmu dítěte přistoupit ke zrušení osvojení a obnovení vazeb k biologické rodině. Důvodem k takovému rozhodnutí soudu by byl důkaz o tom, že rodiče nezavinili odložení dítěte a neměli ani možnost zabránit jeho osvojení.¹²¹

V těchto situacích se však zřejmě vychází z tvrzení, že krajně neodpovědný a tím zavrženíhodný postoj rodičů vůči vlastnímu nezletilému dítěti nevyžaduje, aby jejich rodičovská práva byla společensky i právně uznána a respektována. Požadovat po rodičích, kteří neprojevují o své dítě zájem, souhlas k navrhovanému osvojení, by ve svých důsledcích mohlo ohrozit náhradní zajištění dalšího zdárného tělesného a duševního rozvoje nezletilého dítěte v novém rodinném (osvojeneckém) prostředí. Stejně lze argumentovat i u rodičů, kteří jej odložili. Z moderních poznatků dětské psychologie i praktických zkušeností navíc vyplývá, že čím rychleji se nezletilé dítě dostane do osvojenecké rodiny, tím snáze lze předejít vzniku nežádoucích citových deprivací dítěte i jeho psychických depresí, tím lépe se přizpůsobí novému prostředí a rozvine své osobní vlohy, vlastnosti a schopnosti apod.¹²²

---

¹²¹ NOVOTNÁ, Věra. Nalezené děti a možnosti jejich právního postavení. *Právo a rodina*. 2010, č. 7, s. 4.

¹²² HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 332-333.

U těchto dětí se tedy nebude vyžadovat souhlas s osvojením od rodičů, dává jej poručník nezletilého dítěte, který je ustanoven soudem. Poručník sice může odmítnout souhlas udělit a soud pak osvojení nemůže vyslovit, ale pokud by poručník odmítl dát souhlas s osvojením nezletilého dítěte v rozporu s jeho zájmy, byl by to důvod pro odvolání tohoto poručníka soudem. Porušil by tím totiž své povinnosti.¹²³ Otázkou je zda by v tomto případě bylo v zájmu dítěte čekat, jestli se nepřihlásí rodič, anebo dítě osvojit. Zřejmě by byl zájem dítěte na uskutečnění osvojení, nicméně právě tím může dojít k omezení rodičovských práv, kteří třeba na druhém konci republiky, ne-li snad v zahraničí, hledají své dítě. Opět se dostávám k problému anonymity, na které baby-boxy staví. Nikdo nemůže vědět, zda dítě odložil skutečný rodič, a od toho se odvíjí i vše okolo dalšího života těchto dětí. Co když jej matka hledá, co když došlo k únosu. Pokud takové dítě bude v co nejkratší lhůtě po odložení do baby-boxu osvojeno, už jej nikdy nenajde.

Dále se musím pozastavit nad tím, že máme zákonem stanovenou lhůtu k udělení souhlasu s osvojením matkou tak, aby nebyl dán dříve než šest týdnů po porodu. Tím se má předcházet neuváženým rozhodnutím matek v období jejich zvláštního osobního stavu vyvolaného šestineděním, které oslabuje jejich vůli proti vnějším vlivům a brání plnému rozvoji mateřského citu.¹²⁴ Dejme tomu, že dítě odložila do baby-boxu jeho matka. Kdo ale kontroluje, aby byla dodržena tato ochranná lhůta? Na jednu stranu je stanoveno, že matky mohou dát souhlas k osvojení až po šesti týdnech od porodu, na druhou stranu ale taková žena může i před uplynutím této lhůty dítě odložit do baby-boxu. Sice tím nedává souhlas k osvojení, ale důsledky jsou v podstatě stejné, ne-li horší, a to jak pro ni samotnou, tak pro nezletilé dítě. Pokud by totiž došlo k osvojení dítěte a následně si matka uvědomila svou chybu, těžko by mohla zrušit osvojení, o kterém mezitím již soud rozhodl.

Ještě je možnost podívat se na odložení dítěte jako na dání souhlasu k osvojení. Zde však vyvstanou dva hlavní problémy. Pokud by matka odložila dítě před uplynutím šesti týdnů po porodu, musel by být tento souhlas s osvojením hodnocen jako neplatný, protizákonný. I kdyby však byla lhůta dodržena, je třeba si uvědomit, že souhlas k osvojení musí být dán oběma rodiči. Jestliže dá do

---

¹²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 327.

¹²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 341.

baby-boxu dítě jen jeden z nich, chybí zde souhlas druhého rodiče a dítě by tak nemohlo být osvojeno. Navíc konkludentní souhlas s osvojením zákon neumožňuje. Je tedy evidentní, že takto posuzovat odložení dítěte nemůžeme. Pak je ale otázkou, jak hodnotit situaci, kdy se matka o dítě přihlásí, ačkoli už bude osvojeno. Ano, souhlas s osvojením může zákonný zástupce dítěte odvolat, a to až do doby, než rozsudek nabude právní moci. Soud je pak povinen bez dalšího k takové skutečnosti přihlédnout. Ale v tomto případě matka žádný souhlas nedala. Odložila dítě do baby-boxu a řízení o osvojení už probíhalo bez ní. A vzhledem k tomu, že je snaha u těchto dětí urychlit proces osvojení, je pravděpodobné, že už bude na nápravu jejího chování pozdě. Plyne tedy z tohoto pojetí jakási výjimka, nebo matce dítě už navraceno nebude?

Na okraj si jen dovoluji upozornit na problémy dětí, které nevyrostají v přirozeném rodinném prostředí. V řadě studií se zjišťuje, že dětem umístěným v náhradní péči chybí pocit kontinuity, životního běhu, trvalosti mezilidských vztahů, pevné osobní identity, modelové chování běžné v rodinné struktuře. Tyto děti nejsou prakticky schopny integrovat se později do společnosti, mají problémy s plněním rodičovských rolí, dochází u nich k narušení emočního vývoje apod. Děti umístěné do náhradní rodinné péče mají i vysoké riziko rozvoje vývojových a psychických problémů. Vývoj dítěte je spjat s prostředím, ve kterém vyrůstá. Nepříznivé podmínky v rodině, změny prostředí, ústavní prostředí – to vše jej silně ovlivňuje.¹²⁵ Ale právě vznik těchto dětí nepřímo baby-boxy podporují tím, že umožňují jejich beztestné odkládání.

---

¹²⁵ PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana. Vliv náhradní rodinné péče na psychický vývoj dítěte. *Právo a rodina*. 2011, č. 8, s. 1-4.

4 Odpovědnost za škodu na zdraví dítěte způsobenou využitím baby-boxu

Obecně při provozování zdravotnického zařízení a výkonu zdravotnického povolání lze vymezit tyto druhy možné právní odpovědnosti:

- trestní odpovědnost
- občanskoprávní odpovědnost
- pracovněprávní odpovědnost
- správní odpovědnost
- disciplinární odpovědnost
- smluvní odpovědnost¹²⁶

Právní odpovědnost je druh právního vztahu, který vzniká v důsledku porušení právní povinnosti a spočívá tak v nové povinnosti sankční povahy.¹²⁷

Občanský zákoník ve své části šesté rozlišuje jednak obecnou odpovědnost za škodu podle § 420 a § 420a, jednak zvláštní případy odpovědnosti za škodu podle § 421 – 437. V novém občanském zákoníku pak nalezneme odpovědnost za škodu v části třetí jako náhradu majetkové a nemajetkové újmy pod § 2894 – 2971.

Nový občanský zákoník terminologicky nahrazuje pojem odpovědnost pojmem „závazek z deliktu“ a místo pojmu odpovědnost za škodu užívá termín „povinnost k náhradě škody“.¹²⁸

V rámci občanskoprávní odpovědnosti v případě ublížení dítěti na zdraví, popř. jeho smrti v důsledku odložení do baby-boxu, přichází v úvahu odpovědnost dle § 420 (v NOZ § 2895, 2910-2914) a § 421a ObčZ (v NOZ § 2936). V § 420 nalezneme obecnou úpravu náhrady škody, v § 421a odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje. Pokud si totiž zdravotnické zařízení nechá nainstalovat baby-box, přenáší na sebe odpovědnost za jeho provoz a funkčnost.¹²⁹ Zavazuje se k dohledu nad ním a k poskytnutí péče dítěti, které se v něm případně objeví. A zde se dostáváme k jednomu

¹²⁶ MACH, Jan. *Medicína a právo*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2006, s. 59.

¹²⁷ HENDRYCH, Dušan et al. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 790.

¹²⁸ VLASÁK, Michal. Vybrané otázky práva civilních deliktů v novém občanském zákoníku na pozadí PETL. *Právní rozhledy*. 2012, č. 15-16, s. 561.

¹²⁹ Vyplývá mj. také z toho, že baby-boxy registruje Ministerstvo zdravotnictví České republiky jako zdravotnický prostředek.

z předpokladů této odpovědnosti, a sice že nemocnice využívá baby-box ke splnění závazku a proto odpovídá za odpovědnost za škodu dle zmíněného § 421a.

4.1 Pojem závazek

Závazkem se rozumí jednak závazkový právní vztah, jednak povinnost z tohoto závazkového právního vztahu vycházející (závazek v užším smyslu). Pojem závazek v užším smyslu a povinnost však nejsou synonyma; pojem závazek je inkludován pojmu povinnost.¹³⁰

Závazkový vztah je takový typ občanskoprávního vztahu, na základě něhož je jeden z účastníků (dlužník) povinen druhému účastníku poskytnout určité plnění a druhý účastník (věřitel) je od něj oprávněn takové plnění požadovat.¹³¹ Plnění může spočívat v povinnosti něco dát, konat, anebo opomenout či strpět.

Vložení dítěte do baby-boxu lze posoudit jako okolnost vzniku závazkového právního vztahu. Půjde zde o nepojmenovaný, inominátní závazkový právní vztah. Subjektem na straně věřitelské pak bude osoba, která dítě do baby-boxu odkládá (předpokládejme, že jí bude rodič dítěte), na straně dlužnické nemocnice, resp. příslušné zdravotnické zařízení. Obsahem takového závazku je povinnost dodržet postup stanovený vyhláškou Ministerstva práce a sociálních věcí, tj. převzít dítě a zajistit následnou péči o něj.

Na otázku, zda subjektem závazkového právního vztahu nebude dítě v zastoupení rodiče, je třeba odpovědět záporně. To rodič chce, aby nemocnice převzala dítě, to rodič jej tam odkládá a požaduje určité jednání. Těžko si lze představit, že dítě by bylo oním věřitelem, když v jeho zájmu především zůstat s rodiči, nikoli aby bylo předáno nemocničnímu zařízení.

4.2 Odpovědnost dle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

4.2.1 § 420 ObčZ

Obecná odpovědnost za škodu je upravena v § 420. Předpoklady odpovědnosti za škodu fyzických a právnických osob jsou porušení právní povinnosti, vznik škody, existence příčinné souvislosti mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody, a zavinění.

---

¹³⁰ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanské právo hmotné. 2, díl třetí, Závazkové právo. 5., jubilejní aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 19.

¹³¹ HENDRYCH, Dušan et al. *Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1382.

Předpokladem vzniku odpovědnosti podle § 420 ObčZ není závazkový právní vztah mezi poškozeným a tím, kdo mu škodu způsobil. Jde o mimo závazkovou odpovědnost za porušení právní povinnosti, založenou na principu presumovaného zavinění.¹³²

Protiprávní úkon je projev lidské vůle, který je v rozporu s objektivním právem. Rozpor je pak protiprávní bez ohledu na zavinění. Není rozhodné, zda porušení právní povinnosti vyplývá ze smlouvy anebo z právního předpisu. Občanský zákoník vychází z koncepce tzv. generálního deliktu, kdy každé protiprávní jednání může být při splnění dalších předpokladů deliktem. Porušení právní povinnosti může mít formu jednání či opomenutí, byla-li tu povinnost určitým způsobem jednat. Rozhodující není, zda jednáající osoba věděla, že porušuje právní povinnost, že ji chtěla nebo nechtěla porušit anebo svým jednáním chtěla nebo nechtěla způsobit škodu. Protiprávnost se nepředpokládá, důkazní břemeno leží na poškozeném.¹³³

Škodou se rozumí majetková újma, která je objektivně vyjádřená penězi. Občanský zákoník rozlišuje škodu na věci, na majetku a škodu na zdraví, přičemž u majetkových škod se nahrazuje skutečná škoda i ušlý zisk. V případě škody na zdraví se vedle náhrady majetkové újmy upravuje jako součást celkového odškodnění i právo na peněžitou satisfakci nemajetkové újmy (náhrada za bolest, ztížení společenského uplatnění, za úmrtí).¹³⁴

Dalším nezbytným předpokladem je objektivní existence příčinné souvislosti mezi porušením právní povinnosti (příčina) a vznikem škody (následek). Existence příčinné souvislosti musí být řešena jen v konkrétních souvislostech, nikoli obecně. Pokud existuje ve vztahu ke škodě několik relevantních příčin, je třeba zjistit jejich vliv a odstupňování ve vztahu ke škodě. Příčinná souvislost je dána tehdy, jestliže je škoda podle obecné povahy, obvyklého chodu věcí a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu. Dále je třeba prokázat, že bez této příčiny by škoda nenastala.¹³⁵

Zavinění je subjektivní, tj. psychický vztah škůdce k vlastnímu protiprávnímu jednání a ke škodě, která je jeho výsledkem. Zavinění rozlišujeme úmyslné a nedbalostní, přičemž ustanovení § 420 předpokládá zavinění ve formě

---

¹³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2008, sp. zn. 25 Cdo 1417/2006

¹³³ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1203.

¹³⁴ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanské právo hmotné. 2, díl třetí, Závazkové právo. 5., jubilejní aktualiz.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 451.

¹³⁵ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1205-1206.

nevědomé nedbalosti. Pokud vznikne někomu škoda, které nelze přičíst zavinění jiného, jedná se o náhodu. Za náhodu se obecně neodpovídá.¹³⁶

Z tohoto ustanovení lze vyvozovat odpovědnost rodiče, který dítě odloží do baby-boxu, jemuž následkem toho vznikne újma na zdraví. Takové jednání rodiče můžeme charakterizovat jako protiprávní úkon – rodič má totiž rodičovskou zodpovědnost, má právo a povinnost o dítě pečovat apod. Pokud by jej odložil do baby-boxu a dítěti se v něm něco stalo, vzniká tak příčinná souvislost mezi tímto jednáním rodiče a újmou na zdraví dítěte. Rodič by pak měl nést odpovědnost za škodu vůči poškozenému, tedy vůči vlastnímu dítěti. Avšak vzhledem k tomu, že není nikde zjistitelné, kdo dítě odkládá, může jej odložit i nezletilý rodič. Ten by pak za své jednání neodpovídal, protože odpovědným za škodu může být pouze osoba, která má způsobilost nést odpovědnost za své zaviněné protiprávní úkony.

4.2.2 § 421a ObčZ

Vedle obecné odpovědnosti za škodu přichází v úvahu také zvláštní odpovědnost dle § 421a. Jde o typický případ objektivní odpovědnosti za nebezpečí, odpovědnosti za riziko, za výsledek. Není zde vyžadováno ani porušení právní povinnosti, ani zavinění. Rozhodující je, zda účinky přístroje či jiné věci, které vedly ke škodné události, vyplývají z povahy této věci, a to bez ohledu na to, jestli se vyskytují pravidelně nebo jen ojediněle. Této odpovědnosti se nelze zprostit, tzn. že pokud jsou splněny zákonné předpoklady, dochází k jejímu zpřísnění v tom smyslu, že není připuštěn žádný zprošťující (liberující) důvod. Konstrukce objektivní odpovědnosti představuje zvýšenou ochranu poškozených, kterým zákon přiznává právo na náhradu škody i pokud druhá strana škodu nezavinila a nejednala ani v rozporu s právem.¹³⁷

Zákonnými předpoklady je vznik škody, její původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jíž bylo při plnění závazku použito, a příčinná souvislost mezi nimi.

Přístrojem nebo jinou věcí rozumíme jakýkoli hmotný předmět, jehož bylo při plnění závazku použito, přičemž jsou sem zahrnuty i součásti a příslušenství věci. Není rozhodující, zda odpovědný subjekt je vlastníkem použité věci, nebo zda je za údržbu a řádný chod zodpovědný někdo jiný.¹³⁸

---

¹³⁶ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1207-1208.

¹³⁷ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1226.

¹³⁸ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. 2, díl třetí, Závazkové právo*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. s. 460-462.

„Subjektem odpovědnosti je osoba, jejíž závazek byl použitým přístrojem nebo prostředkem plněn a z jehož použití vznikla škoda. Důkazní břemeno ohledně předpokladů odpovědnosti spočívá na poškozeném.“¹³⁹

Výklad pojmu „škoda způsobená okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito“ je plně v rukou soudů vzhledem k absenci legální definice. Je však přijímán názor, že se jedná o odpovědnost za bezvadnost látky, za nesehání přístroje, ale i za chybějící vlastnost, kterou by věc měla mít, byl-li právě její nedostatek příčinou vzniku škody. Rozumí se tím vlastnosti a účinky, jimiž se věc či přístroj projevuje.¹⁴⁰

Pro zjištění, jestli má škoda původ v povaze použitého přístroje nebo věci, není relevantní, zda jde o důsledky nebezpečí, které je s použitím obecně, obvykle spojeno, nebo zda škoda je následkem vady přístroje, jeho funkčnosti či nedostatečné obsluhy. Není rozhodující ani to, že přístroj způsobil škodu v důsledku vnějších okolností, jako např. výpadku v dodávce elektrického proudu. Odpovědnost je dána také tehdy, jestliže použitá věc nebyla vadná, ale právě svou povahou způsobila vznik škody.¹⁴¹

Z judikatury jsou známy případy, kdy k takové škodě dochází např. při popáleninách nebo jiných škodách na zdraví a to např. v důsledku vadné funkce nebo obsluhy inkubátoru.¹⁴² Relevanci také nemá zjištění, že jsou obvykle či zpravidla známy škodlivé účinky použití přístroje nebo věci či že ke škodě dochází ojediněle. Nerozhodná je také vědomost (popř. nevědomost) osoby plnící závazek o tom, zda přístroj či věc typicky trpí určitými vadami.

V odstavci 2 § 421a ObčZ je uveden rozsah této odpovědnosti. Zde se poukazuje na oblast služeb, v nichž se odpovědnost podle tohoto ustanovení může nejčastěji vyskytnout. Nejedná se však o taxativní výčet.

I v případech odpovědnosti za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje či jiné věci, použité při poskytování zdravotnických služeb, musí být prokázána příčinná souvislost. Musí být tedy prokázáno, že konkrétní újma poškozeného byla vyvolána účinky přístroje či jiné věci použité

¹³⁹ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1226.

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2009, sp. zn. 25 Cdo 2046/2007

¹⁴¹ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1227.

¹⁴² Rozhodnutí Městského soudu v Praze sp. zn. 16 Co 441/85 – zde soud dovodil odpovědnost zdravotnické organizace podle § 238 ObčZ. Znalci připustili možnost, že jednou z mnohých příčin poškození nedonošeného novorozence v inkubátoru byla obvyklá koncentrace kyslíku v inkubátoru. Současně konstatovali, že nelze vyloučit, že by k poškození nedošlo, kdyby nebyla použita léčba kyslíkem. Soud pak vzal za prokázané, že u těžce nedonošených dětí může mít léčba kyslíkem vliv na jejich zdraví.

při poskytnutí služby, které vyplývají právě z povahy této věci. Pokud byla příčinou vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává.

Obecně platí, že zákonné předpoklady odpovědnosti za škodu dle § 421a nelze rozšiřovat.¹⁴³ Naproti tomu v posledních letech dochází k extenzivnímu výkladu tohoto ustanovení. Odpovědnost nese zdravotnické zařízení, a to i přesto, že postupovalo *de lege artis*, že odborný postup byl v pořádku. V případě baby-boxů by se zřejmě jednalo o převzetí dítěte, provedení zdravotní prohlídky, nahlášení orgánu soudu, matričnímu úřadu a zajištění jej na dětském oddělení.¹⁴⁴ Nicméně co se děje s dítětem před jeho převzetím, uvnitř baby-boxu, lékař v danou chvíli neovlivní. Může dojít k přetopení této schránky a popálení dítěte či naopak nedostatku tepla a umrznutí, může dojít k udušení dítěte selháním zařízení. Ačkoli mají baby-boxy pojistku, že v případě nedostatku tepla, výpadku elektřiny apod. se automaticky uzavřou a svítí kontrolka mimo provoz, nastat může i tato situace. Stačí si jen představit, že dítě je vloženo dovnitř a výpadek elektřiny nastane až poté, dále může selhat alarmové zařízení upozorňující nemocniční personál na vložení dítěte a jiné podobné situace. A ve všech těchto případech odpovídá dle ustanovení účinného občanského zákoníku právě zdravotnické zařízení.

4.3 Náhrada škody a ochrana osobnosti

Právo na zdraví je dílčím osobnostním právem. Hmotněprávní podmínkou pro vznik občanskoprávní sankce za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti je, aby byl zásah objektivně způsobilý vyvolat nemajetkovou újmu, spočívající buď v porušení či jen v ohrožení fyzické osoby v její fyzické a morální integritě.

Právní teorie připustila, že úpravou jednorázového odškodnění pozůstalých za usmrcení osoby blízké je konzumován nárok na náhradu nemajetkové újmy za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti. Názory se však různí.

Nejvyšší soud v dovodil samostatnost nároků na náhradu škody na zdraví a na náhradu nemajetkové újmy při zásahu do osobnostního práva na zdraví. Stanovil tak možnost domáhat se obou těchto nároků nezávisle na sobě, když je

---

¹⁴³ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1227.

¹⁴⁴ Aktualizované doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí k postupu příslušných obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při odložení dítěte do babyboxu. In: *Babybox* [online]. 2012 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/media/pdf/doporuceni-mps-2012.pdf>

považuje za samostatné nároky podmíněné rozrůzněnou sférou ochrany, kterou poskytuje občanský zákoník.¹⁴⁵

Naopak Vrchní soud v Olomouci se ztotožnil s názorem, že nároky z titulu náhrady škody na zdraví jsou speciálními nároky ve vztahu k obecným nárokům vzniklým v režimu ochrany osobnosti. Není tedy přípustné, aby se osoba dotčená na zdraví pokoušela žalobou na ochranu osobnosti nahrazovat či navyšovat své nároky z titulu náhrady škody. Došlo by tím k porušení principu proporcionality a právní zásady „non bis in dem“.¹⁴⁶

Podstata celého problému pramení z faktu, že rozlišení náhrady škody a náhrady nemajetkové újmy je v občanském zákoníku nedůsledná. V rámci náhrady škody jsou tak zákonodárcem zakotveny i nároky týkající se újmy ryze nemajetkové, které jsou řešeny i v rámci ochrany osobnosti. Ohledně odpovědnosti za škodu způsobenou neoprávněným zásahem do osobnostních práv je pak odkazováno na ustanovení o náhradě škody.¹⁴⁷

V souvislosti s baby-boxy je třeba upozornit, že ochrana osobnosti má mj. jistě své místo tam, kde „náhrada škody za nemateriální újmu“ je paušální a neumožňuje individuální posouzení případu. Tak je tomu v případě jednorázového odškodnění při úmrtí osoby blízké (§ 444 odst. 3 ObčZ) – předmětem ochrany zde není právo na život a zdraví zemřelého, ale právo pozůstalých na rodinný život, o který byli usmrcením osoby blízké připraveni.¹⁴⁸

Ústavní soud nevylučuje, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti.¹⁴⁹

Otázkou pak samozřejmě zůstává, zda i v případě, kdy odloží jeden z rodičů své dítě, má nároky uplatňující z titulu ochrany osobnosti a zásahu do práva na soukromí a rodinný život. Vždyť takový rodič do něj zasáhl v podstatě sám už jen tím, že dítě odložil. Soud by takovému rodiči satisfakci podle ustanovení o ochraně osobnosti přiznat neměl. Nicméně zákonná možnost domáhat se takového nároku tady je.

---

¹⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. 30 Cdo 154/2007

¹⁴⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. 1 Co 2/2010

¹⁴⁷ RYŠKA, Michal. Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. *Právní rozhledy*. 2009, č. 16, s. 591.

¹⁴⁸ RYŠKA, Michal. Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. *Právní rozhledy*. 2009, č. 16, s. 591.

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. 16/04

4.4 Náhrada škody dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

4.4.1 § 2909 – 2914 NOZ

Nový občanský zákoník rozlišuje smluvní a mimosmluvní porušení povinnosti a opouští tak pojetí jednotné úpravy civilního deliktu. V případě povinnosti k náhradě škody způsobené porušením smlouvy vychází z pojetí § 373 ObchZ. Pokud škodu způsobí smluvně zavázaná strana porušením povinnosti ze smlouvy vyplývající, vznikne poškozenému právo na její náhradu bez zřetele na škůdcovo zavinění.¹⁵⁰ Naproti tomu se vznik povinnosti k náhradě škody způsobené porušením povinnosti stanovené přímo zákonem spojuje se zaviněním, stejně jako je tomu v § 420 ObčZ. Nový občanský zákoník vychází z rozlišení případů, kdy je porušením zákonné povinnosti zasaženo absolutní právo a kdy právo jiné.¹⁵¹

4.4.2 § 2936 NOZ

Ustanovení § 2936 NOZ nahrazuje § 421a ObčZ.

V právní úpravě nového občanského zákoníku dochází k zásadní změně, která bude mít dopad na aplikační praxi a odpovědnostní vztahy ze vzniklé škody vyplývající – dochází k zúžení této odpovědnosti. V § 2936 NOZ je odpovědnost omezena pouze na případy, kdy škodu způsobila vada věci použité při plnění. Zdravotnická zařízení již nebudou odpovídat za to, že neporušila svou právní povinnost a postupovala lege artis. Tím nový občanský zákoník oživuje starou zásadu římského práva „casum sentit dominus“, tj. pokud bylo plněno bezvadně, jde náhoda k tíži toho, koho stihla.¹⁵²

Do budoucna tedy nebude možné uplatňovat nároky z žádné objektivní odpovědnosti za škodu, která byla způsobena samotným charakterem přístroje či věci, jež nevykazuje přímo vady. Zdravotnická zařízení tak budou odpovídat jen za škodu způsobenou zaviněně a za škodu způsobenou použitím vadné věci či přístroje (pak nastává možnost uplatnit regresní nárok vůči dodavateli či výrobcí).

Existence § 421a ObčZ byla pochopitelná za socialistického režimu, kdy zdravotnická zařízení byla státní a případné škody vzniklé na zdraví při

---

¹⁵⁰ VLASÁK, Michal. Vybrané otázky práva civilních deliktů v novém občanském zákoníku na pozadí PETL. *Právní rozhledy*. 2012, 15-16, s. 561.

¹⁵¹ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1028-1030.

¹⁵² HULMÁK, Milan et al. *Stará judikatura ve světle nových zákonů*. Vyd. 1. Olomouc: Iuridicum Olomoucense ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, 2012. s. 45.

poskytování zdravotní péče tak hradil vlastně stát. Současné zdravotnictví je již postaveno na zcela jiných ideových základech a proto je i konstrukce tohoto ustanovení neudržitelná. Dnešní právní řád vychází z toho, že vztah mezi poskytovatelem zdravotní služby a jejím příjemcem je vztahem soukromoprávní povahy (byť regulovaný i předpisy veřejného práva). Navíc takto koncipovaná odpovědnost za škodu v mnoha případech neodůvodněně přenáší zátěž ze sociálního systému státu na pojistné sféry zdravotnického zařízení a ve svém důsledku mohla vést k naprosto nekontrolovatelnému růstu nákladů na poskytování zdravotní péče.¹⁵³

Z hlediska baby-boxu bude praktický dopad takový, že jestliže dítě uvnitř baby-boxu bude zraněno nebo popř. zemře, a nebude prokázána vadnost této schránky, příslušné zdravotnické zařízení nebude nuceno hradit škodu, resp. nemajetkovou újmu. Jedná se jistě o krok kupředu. Dochází tak také k přenesení jisté míry odpovědnosti na poškozenou osobu, což v případě smrti dítěte budou zřejmě rodiče, kteří jej odložili. Měli by si uvědomit, že i přesto vystavují dítě jistému nebezpečí, a neměli by jej bez většího rozmyšlení hned po jeho narození odnést do baby-boxu.

4.5 Nároky ze vzniklé škody

Škodlivým následkem bude v této souvislosti újma na zdraví, tedy újma nemajetková, imateriální.

4.5.1 Nároky poškozeného dle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Nemajetková újma se odškodňuje pomocí náhrady za bolest, náhrady za ztížení společenského uplatnění. Stejně je tomu v případě jednorázového odškodnění za usmrcení.¹⁵⁴

Poškozeným a tedy oprávněným z tohoto odpovědnostního stavu bude dítě vložené do baby-boxu, jemuž byla v důsledku pobytu uvnitř způsobena újma na zdraví. Poškozeným dále mohou být i jiné osoby, a to v případě usmrcení dítěte – pak jím bude především jeho rodič. Ten má následně nárok na jednorázové odškodnění. Zde je v rámci odpovědnosti za škodu kompenzována pozůstalým pouze ztráta zákonem vymezených osob, a to jednorázově vyplacenou částkou,

---

¹⁵³ HULMÁK, Milan et al. *Stará judikatura ve světle nových zákonů*. Vyd. 1. Olomouc: Iuridicum Olomoucense ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, 2012. s. 43.

¹⁵⁴ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1295.

příčemž její výše je stanovena přímo zákonem. Rodič má nárok na 240 000 Kč.¹⁵⁵ Je paradoxní, že osoba, která dítě do baby-boxu odložila (předpokládám-li, že jí je rodič dítěte), která se ho vzdala a do budoucna s ním nechtěla mít nic společného, je případným oprávněným k odškodnění, pokud by se dítěti uvnitř něco stalo.

Soudům je umožněno rozsah náhrady škody snížit, a to ve výjimečných případech s přihlédnutím ke konkrétním zvláštnostem podle § 450 občanského zákoníku. Tím lze čelit na straně škůdce vzniku nepřiměřených tvrdostí a příkrostití, které by jinak strohou aplikací předpisů mohly nastat. Předpokladem možnosti snížit rozsah náhrady škody je, že musí jít o případ zvláštního zřetele hodný a nesmí jít o škodu způsobenou úmyslně. Přihlíží se tedy zejména ke společenskému významu škody, k okolnostem, za nichž ke škodě došlo, k osobním, majetkovým, výtěžkovým poměrům škůdce a zároveň k osobním, výtěžkovým a jiným majetkovým poměrům poškozené osoby. Je však vyloučena možnost zprostit škůdce povinnosti k náhradě škody úplně, nelze mu náhradu škody prominout.¹⁵⁶

Zde máme na straně škůdce právnickou osobu – nemocnici (popř. jiné zdravotnické zařízení). Pro právnické osoby se použití § 450 nevylučuje, ale dá se dovozovat z okolností, že nebudou prakticky přicházet v úvahu její osobní a majetkové poměry. Na druhou stranu lze přihlédnout k tomu, jak ke škodě došlo apod. V tomto případě by tedy soud vzal v úvahu zřejmě to, že do baby-boxu odložila dítě matka a tím se jej zřekla, což by byla okolnost jistě ve prospěch nemocnice. Na druhou stranu však nemocnice baby-box a jeho funkčnost zajišťuje. Navíc matka může apelovat, že jej odložila ze sociálních důvodů, může se snažit prokázat, že dítě neodložila ona apod. Situací může nastat mnoho.

Je zajímavé, že i kdyby dítě opravdu odložila jeho matka, má právo ze zákona žádat odškodnění, pokud by uvnitř zemřelo. Zákon nepřipouští vzdání se rodičovských práv, rodič zůstává rodičem i nadále. I když tedy dítě odloží, náleží mu nárok na vypořádání odškodného. Jistě bude pak záviset na konkrétním rozhodnutí soudu. Lze ale argumentovat, že matka spoléhala na zařízení v nemocnici, spoléhala na funkčnost baby-boxu. Na jedné straně se tedy od vložení dítěte do baby-boxu orgány snaží urychlit adopci, nečeká se na případný souhlas rodiče apod., na druhou stranu by však měla mít osoba, jež dítě odložila,

---

¹⁵⁵ § 444 odst. 3 ObčZ

¹⁵⁶ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1321-1322.

nárok na soudní odškodnění z důvodu poškození zdraví dítěte, a to z titulu rodičovství.

I u této odpovědnosti však přichází v úvahu možnost využití spoluzavinění poškozeného podle § 441 ObčZ jako obecně se uplatňující liberační důvod. Je pak povinností škůdce případný podíl poškozeného za vinu prokázat.¹⁵⁷ Toto ustanovení by se zřejmě dalo použít i při posouzení jednání rodiče dítěte; spoluzavinění rodiče zde vzniká. I kdybychom nekvalifikovali jednání rodiče jako protiprávní, spoluúčast nelze vyloučit. Předpokladem vlastní odpovědnosti poškozeného za vzniklou škodu není zavinění a nemusí se jednat ani o protiprávní jednání. Veškeré okolnosti, které na jeho straně vedly ke vzniku škody, se mu přičítají jako jeho účast na škodě. I kdyby jednou z příčin vzniku škody byla náhoda, poškozený nese škodu zcela nebo poměrně. Náhoda není sice spoluzaviněním, ale jedná se o objektivní skutečnost, která tíží toho, koho postihla – tedy poškozeného.¹⁵⁸

Pro úplnost je třeba dodat, že vedle možnosti podat žalobu na náhradu škody na nemocnici se může poškozený také domáhat náhrady škody po výrobci daného přístroje. Zde Krajský soud v Brně mj. judikoval, že souběh odpovědnosti nemocnice dle § 421a ObčZ a distributora výrobku dle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku vůči poškozeným není možný. Odpovědný vůči poškozeným může být buď jen výrobce (distributor) výrobku podle zvláštního zákona, nebo „třetí osoba“ podle předpisů obecných. Rozhodující je v tomto směru právo volby poškozených učiněné dle § 10 odst. 2 OdpVad.¹⁵⁹ Pro realizaci práva pak není předepsána žádná právní forma a může se odehrát i konkludentně. Tzn., že pokud by došlo k žalobě proti nemocnici, nelze se již odpovědnosti zprostit.

Současná právní úprava ohledně náhrady škody na zdraví je jistě jednoznačná a přehledná, lze však namítat její formálnost. Navíc vede ke snížení ambice soudů přihlížet k odlišnostem konkrétního skutkového stavu v každé věci. Omezená výše odškodného je také důvodem, proč jsou případy poškození zdraví žalovány stále častěji jako spory na ochranu osobnosti. Soudy v těchto sporech nejsou vázány tabulkovými hodnotami, což vede k tomu, že poškození většinou

---

¹⁵⁷ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanské právo hmotné. 2, díl třetí, Závazkové právo. 5., jubilejní aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 462.

¹⁵⁸ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář. 2. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1277.

¹⁵⁹ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 8. 2008, sp. zn. 24 C 7/2007

požadují mnohem vyšší částky, které jim soudy nakonec často přiznávají (jedná se tak o možnost spravedlivého odškodnění).

4.5.2 Nároky poškozeného dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Přínosem nového občanského zákoníku je, že dochází k lepšímu propojení náhrady škody na zdraví a ochrany osobnosti. Dochází k odstranění nejednotnosti současné právní úpravy. Zároveň lze konstatovat přiblížení nové úpravy s Principy evropského deliktního práva, a to právě díky spojení náhrady škody na zdraví a ochrany osobnosti.

Nový občanský zákoník stanoví, že škoda majetková se nahrazuje uvedením v předešlý stav a pouze pokud to není možné, nebo žádá-li o to poškozený, je poskytnuta náhrada v penězích. Naproti tomu nemajetková újma se má odčinit přiměřeným zadostiučiněním, které má být poskytnuto v penězích, není-li zajištěno jiné skutečné a dostatečně účinné odškodnění.¹⁶⁰

Pokud jde o nemajetkové újmy na zdraví nebo náhrady při usmrcení, opouští se pojetí § 444 odst. 2 a 3 ObčZ. Opouští se myšlenka, že by sazebník výše náhrad měl a priori stanovit zákon nebo dokonce podzákonny právní předpis, aby se tak zjednodušilo rozhodování soudů.¹⁶¹ Zákonodárná moc nemá soudům nařizovat, jak mají jednotlivé případy rozhodnout.

Při ublížení na zdraví se tak má odčinit újma poškozeného peněžitou náhradou vyvažující vytrpěné bolesti. Pokud nelze takto výši náhrady určit, má se stanovit podle pravidel slušnosti.¹⁶²

Pozitivem je, že v budoucnu bude možné jednodušeji přiznat pozůstalému částku výrazně nižší, než je v této chvíli částka stanovená zákonem, a to nikoliv pouze při prokazování důvodů zvláštního zřetele hodných. Je zde dána zcela volná možnost posouzení soudce. Jedná se skoro až o volnost absolutní. Pojem „duševní útrapy“ totiž není definován. Výši duševních útrap bude velmi těžké spravedlivě posoudit. Je vůbec otázkou, jak bude člověk prokazovat duševní útrapy, aby dostal náležité odškodnění. Totéž lze namítat u pojmu „pravidla slušnosti“. Jaká jsou, kde je najdeme? Pojem slušnost není pojem právní, ale morální. Legální definice neexistuje. Je slušnost přiznat vysoké odškodnění matce, která dala dítě do baby-boxu dobrovolně? Zřejmě ne. Na druhou stranu tu

---

¹⁶⁰ § 2951 NOZ

¹⁶¹ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1046.

¹⁶² § 2958 NOZ

ale možnost odložení dítěte do této schránky státem dána je a tyto matky jsou společností chápány, skoro až podporovány. Dokážu si však představit, že v případném soudním sporu budou zatracovány, budou ty špatné, které dítě odložily a přesto trpí za jeho smrt.

Na první pohled se může zdát, že tímto ustanovením se bude dobře reagovat na případné usmrcení dítěte v baby-boxu, protože přece matka, která odložila dítě, bude mít jistě menší duševní útrapy než ta, která jej po porodu musela např. nechat v inkubátoru a v důsledku jeho vady dítě zemřelo. Na druhou stranu ale nelze zapomínat, že není zaručeno, že osoba, která dítě odložila, je jeho matkou. Matce dítě mohlo být odebráno násilím, mohlo dojít k jeho únosu.

Obecně lze konstatovat, že nová ustanovení flexibilněji reagují na vývoj společnosti a situace, při nichž dochází k imateriální újmě, k újmě na zdraví, nicméně bude potřeba soudit opravdu případ od případu. Dojde tak k dalšímu zvýšení významu dokazování.

Významný je jistě posun právní úpravy. Náhradu škody pozůstalému nelze globalizovat zákonem. Výše náhrady by měla konečně vyvážit plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy poškozeného. Kritérium je však stanoveno velice obecně a některými autory je pak považováno pro určení výše náhrady nemateriální újmy samo o sobě za zcela nedostatečné s tím, že kritérii by mělo být nepochybně více.¹⁶³

Jistou nevýhodou také je, že vzhledem k nové a odlišné koncepci náhrady škody stávající judikatura bude v další aplikační praxi zcela nepoužitelná.¹⁶⁴

Nový občanský zákoník tak dává příliš mnoho možností k rozhodování soudů. Nejsou stanoveny žádné konkrétní hranice, mantinely, ve kterých se pak soud má pohybovat. Nejen, že bude těžké spravedlivě rozhodovat, ale také dojde ke snížení právní jistoty, předvídatelnosti rozhodnutí. Je otázkou, zda větší volnost v rozhodování soudů bude opravdu využita k dosažení co nejspravedlivějšího stavu a zda nebude docházet k zneužívání tohoto ustanovení či k průtahům rozhodování (z důvodu složitosti při určování výše náhrady škody). Co se týče právní jistoty, zachování principu rovnosti a principu legitimního očekávání, bude a je jistě žádoucí, aby bylo ve věcně podobných případech rozhodováno obdobně, tedy aby byly přiznávány obdobné náhrady nehmotné

---

¹⁶³ OSTRUZSKA KLUSOVÁ, Eva. *Odpovědnost za škodu podle ustanovení §421a občanského zákoníku ve zdravotnictví* [online]. 2011 [cit. 2013-03-11]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jiří Handlar, s. 40.

¹⁶⁴ HULMÁK, Milan et al. *Stará judikatura ve světle nových zákonů*. Vyd. 1. Olomouc: Iuridicum Olomoucense ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, 2012. s. 45.

újmy. Proto by bylo zřejmě vhodné přijmout ještě jiná, konkrétnější základní pravidla, která by soudům alespoň doporučila obecný směr, jakým se při rozhodování o náhradě škody mají vydat.

V souvislosti s jednotností je třeba ještě zmínit § 13 NOZ, který výslovně stanoví, že právní případy, jež se spolu shodují v podstatných znacích, mají být rozhodovány obdobně. Zároveň je řečeno, že pokud by byl takový případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhal právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.

Jednou z možností řešení problému je odkázat na pojetí čl. 10:301 odst. 2 PETL, kde je zřejmých kritérií hned několik – jedná se o okolnosti daného případu, včetně závažnosti újmy, trvání a následků újmy.¹⁶⁵ Kritéria jsou pak dostatečně abstraktní, takže takovéto řešení představuje jakousi třetí možnou cestu mezi zcela volnou úvahou soudu a tabulkovým hodnocením nemajetkové škody.¹⁶⁶

---

¹⁶⁵ Podle čl. 10:301 odst. 2 PETL musí obecně být při stanovení náhrady nemajetkové újmy zváženy všechny okolnosti případu, včetně závažnosti, trvání a následků újmy a stupeň zavinění škůdce musí být vzat v potaz pouze, pokud významně přispěl k újmě poškozeného.

¹⁶⁶ VLASÁK, Michal. Vybrané otázky práva civilních deliktů v novém občanském zákoníku na pozadí PETL. *Právní rozhledy*. 2012, č. 15-16, s. 561.

5 Některé otázky související se zavedením baby-boxů

V této části diplomové práce bych ráda nastínila další problémy, které se mohou objevit v souvislosti s využíváním baby-boxů, a které se netýkají pouze problematiky soukromého práva.

5.1 Ochrana osobnosti

I přes snahu o záchranu lidského života vzniká řada právních problémů spojených s ochranou osobnosti dítěte a jeho práv.¹⁶⁷

Ochrana osobnosti je upravena v § 11-17 ObčZ a v § 77-103 NOZ. Rozumí se jí občanskoprávní ochrana ryze osobních, resp. osobnostních práv. Osobní jsou spojena s osobností člověka, její nedotknutelností a autonomním postavením. Jde o rozvoj a konkretizaci ústavně vyjádřených a uznaných základních práv a svobod, která jsou spojena s osobní integritou fyzické osoby. Výčet je příkladný, jedná se zejm. o ochranu života a zdraví, občanské cti, lidské důstojnosti, soukromí, jména a projevů osobní povahy. Chráněné jsou i skutečnosti týkající se rodinného života a intimní stránky lidské osobnosti; právo na osobní svobodu či zachování listovního nebo lékařského tajemství. Hlavním smyslem této ochrany je všestranný vývoj a uplatnění osobnosti člověka.¹⁶⁸

Obsah práva na ochranu osobnosti je tvořen složkou pozitivní a negativní. Pozitivní složka spočívá v tom, že každý člověk vykonává své osobnostní právo podle své vůle a to sám nebo k tomu svolí ve prospěch jiného. Negativní složka je vyjádřena oprávněním vůči každému, aby se kdokoli, kdekoli a kdykoli zdržel jakéhokoli zásahu do práva, který by nebyl po právu.¹⁶⁹

Zaměřím-li se na otázku lidské důstojnosti, musím konstatovat, že samotná možnost odložení dítěte do baby-boxu je nehumánní a snižuje důstojnost dětí na úroveň věcí. Dítě v baby-boxu nefiguruje jako plnohodnotný jedinec, jak jej vnímá zákon a Ústava. Dítě nejen, že je v této schránce uzavřeno, ale ještě je vloženo do jakési bedýnky. Tou jsou baby-box uvnitř vybaveny – má se tak

---

¹⁶⁷ HERMANOVÁ, Monika. Právní aspekty problematiky anonymního odkládání dětí a anonymních porodů ve Spolkové republice Německo a některých dalších zemích. *Justiční praxe*. 2002, č. 6, s. 391.

¹⁶⁸ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanské právo hmotné*. 1. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 199-200.

¹⁶⁹ HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr a TELEČEK, Ivo. *Občanské právo hmotné. I., Obecná část, Ochrana osobnosti*. Žilina: Poradca podnikateľ'a, 2008. s. 111.

zabránit případnému přiskřípnutí končetiny při zavírání schránky. Bohužel vzhledem k lidskosti a důstojnosti člověka baby-box neshledávám jako vhodné řešení.

Česká republika se také zavázala respektovat a chránit soukromý a rodinný život před jakýmkoliv neoprávněnými zásahy. U dětí by dodržování těchto zásad mělo být ještě důraznější. Přesto u nás dochází k zveřejňování osobních a citlivých údajů o dětech, kterým má být zprostředkována náhradní rodinná péče.¹⁷⁰ V zákoně o ochraně osobních údajů se připouští možnost i bez souhlasu subjektu údajů zpracovávat citlivé osobní údaje, pokud se jedná o údaje nezbytné k výkonu sociálně-právní ochrany dětí.¹⁷¹

Zprostředkování náhradní rodinné péče nezahrnuje však zveřejňování údajů o dítěti na internetu či v jiných médiích. Rozumí se tím vyhledávání dětí vhodných k osvojení nebo svěření do pěstounské péče, vyhledávání vhodných osob, žadatelů o osvojení či pěstounskou péči, zajišťování odborné přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny, výběr určitého osvojitele či pěstouna pro konkrétní dítě a zajištění jejich osobního seznámení. Ani v jednom z těchto případů nelze dovodit, že by zveřejnění údajů bylo subsumovatelné pod tzv. zákonnou licenci § 9 písm. f). Informace o dítěti by tak měli být poskytovány výhradně těm, kteří byli zákonným způsobem vybráni jako vhodní žadatelé pro konkrétní dítě. Široké veřejnosti mají být dostupné pouze anonymní údaje, tzn. takové, které nevedou k určitému či určitému dítěti. Ano, dítěti by mělo být zprostředkováno pěstounství či osvojení v co nejkratší době, ale je třeba dbát i na ochranu jeho soukromí – oba tyto zájmy jsou legitimní. Šíření údajů na internetu, v tiskovinách a jiných médiích má stigmatizující dopad na soukromí dětí. Množství zpřístupňovaných dat musí být šetrně odstupňováno podle toho, komu jsou poskytována.¹⁷²

Zásah do soukromí spatřuji i v případě dětí z baby-boxů, kdy jakékoli odložení dítěte je ihned uveřejňováno v tiskopisech, na internetu, a nejedná se

---

¹⁷⁰ PANOVSKÁ, Klára a POLÁK, Petr. Zveřejňování osobních údajů o dětech, kterým má být zprostředkována náhradní rodinná péče, na internetu – pohled veřejného ochránce práv. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Právo na soukromí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011, s. 168-175.

¹⁷¹ § 9 písm. f) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů
¹⁷² PANOVSKÁ, Klára a POLÁK, Petr. Zveřejňování osobních údajů o dětech, kterým má být zprostředkována náhradní rodinná péče, na internetu – pohled veřejného ochránce práv. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Právo na soukromí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011, s. 168-175.

jen o strohou anonymní informaci. Většinou je to spojeno s fotografiemi a příp. i zveřejněním zdravotního stavu dítěte, místa baby-boxu apod.

Respektování soukromého života zahrnuje do určité míry i právo fyzické osoby na vytváření a rozvíjení rodinných vztahů. Odložením dítěte do baby-boxu je tak narušeno právo na soukromí, které v sobě implikuje právě i rodinný život. Je tím odepřeno právo dítěte na rozvíjení vztahů s blízkými osobami. Zároveň je také znemožněno naplnění práva na rodinný život ostatním členům rodiny vůči tomuto dítěti. Dalo by se mluvit o deliktu soukromého práva, a v tomto případě nejen vzhledem k dítěti, ale právě např. i vzhledem k druhému rodiči.

5.1.1 Prostředky ochrany osobnosti

Občanský zákoník přiznává pro případ neoprávněného zásahu do osobnostních práv fyzickým osobám možnost ochrany. Prostředky ochrany osobnosti jsou jednak specifické podle § 13 ObčZ, jednak obecné podle § 16 ObčZ.¹⁷³ V novém občanském zákoníku nalezneme prostředky ochrany osobnosti v § 78 a 82. V § 2956 NOZ je pak zakotvena povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu – povinnost nahradit škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil. Jako nemajetkovou újmu bude muset nahradit i způsobené duševní útrapy.

Lze dospět k závěru, že osoba, která byla odložena do baby-boxu, nabyla zletilosti a zjistila totožnost biologických rodičů, může využít možnosti domoci se především satisfakce, přiměřeného zadostiučinění. Důvodem může být konkrétně zásah do rodinných vztahů, důstojnosti, práva na jméno atd. Pokud by se morální satisfakce za vzniklou nemajetkovou újmu jevila nepostačující, může soud uložit žalovanému i povinnost poskytnout dotčené fyzické osobě náhradu nemajetkové újmy v penězích (materiální satisfakce). Jedná se o situace, kdy byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti. Navíc pokud byla neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti způsobena i majetková újma – škoda, má nárok i na její náhradu podle ustanovení o odpovědnosti za škodu.

5.2 Vraždy novorozenců

Jedním z nejčastějších argumentů zastánců baby-boxů jsou tvrzení, že zabraňují vraždám novorozenců jejich matkami. Zkušenosti z okolních zemí, kde

---

¹⁷³ ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanské právo hmotné*. 1. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 209.

je jejich tradice mnohem delší, ale ukazují, že tomu tak není. Baby-boxy nezabránilly a nezabraňují vraždám novorozenců.¹⁷⁴ Naopak však roste počet odložených dětí, počet případů, kdy se o ně rodiče nechtějí postarat.

Matky, které dítě po porodu zabijí nebo odloží tak, že tím ohrozí zdraví a život dítěte, jsou často ve velice silném afektu, v zoufalé situaci, v panice, v dlouhodobém stresu z utajovaného těhotenství, nepřičetné či psychiatricky nemocné. Tyto matky své děti zabíjejí v nepřičetném stavu, aby se ho co nejrychleji zbavily a popřely jak skutečnost těhotenství, tak narození dítěte. Jejich jednání je zkratkovité a neplánované. Matky v tomto stavu jen těžko budou hledat nejbližší baby-box, natož snad v jiném městě. Takové počínání už vyžaduje plánovanou aktivitu a racionální rozhodnutí, kterých nejsou v tomto stavu schopné. Tyto ženy však nejsou schopny řešit racionálně svou situaci a plánovat vhodné kroky k odložení dítěte jiným způsobem – tak, aby je neohrozily na zdraví a životě.¹⁷⁵

Nejčastěji hraje u vražedné aktivity žen klíčovou roli momentální afekt. Existují ale výjimky, kdy je možné setkat se i s velmi pečlivě promyšlenými případy. Významné z hlediska posouzení subjektivní stránky trestného činu je zkoumání, jak se matka chovala v průběhu těhotenství; častým postupem je jeho velmi promyšlené zatajování. Jednání matky po činu je cenným vodítkem pro znalce, napomáhá zjištění míry rozrušení takové ženy.¹⁷⁶

Jako jeden z možných příkladů lze uvést rozsudek Nejvyššího soudu 11 Tdo 149/2012. Nejvyšší soud zde řešil dovolání ženy, která po porodu usmrtila své dítě. Svě těhotenství tajila, přibývání na váze vysvětlovala zdravotními problémy, na porod se nijak nepřipravovala a neučinila ani žádné kroky k tomu, aby se dítěte zbavila legálním a společensky akceptovatelným způsobem, tedy neřešila případnou adopci ani možnost odložení dítěte do baby-boxu.¹⁷⁷ To jen potvrzuje, že baby-boxy vraždám novorozenců nezabraňují.

---

¹⁷⁴ LUKEŠOVÁ, Jaroslava a NEDUCHALOVÁ, Anna. Chcete mě?!. In: WINTEROVÁ, Alena, ed. a DVORÁK, Jan, ed. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009. s. 301.

¹⁷⁵ SCHNEIBERG, František. Babyboxy – pomoc dítěti nebo past?. *Zdravotnictví a právo*, 2009, č. 6, s. 6-10.

¹⁷⁶ KUČERA, Jiří. Způsob páčání v případech vražd novorozených dětí matkami. *Zdravotnictví a právo*. 2003, č. 7, s. 10-16.

¹⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2012, sp. zn. 11 Tdo 149/2012

5.3 Mezinárodní únosy dětí

Mezinárodní únosy dětí byly ještě v nedávné minulosti považovány za problematiku spíše výjimečnou, dnes však počet unesených dětí i brutálních exekucí, jejichž předmětem jsou právě děti, stoupá.¹⁷⁸ Mezinárodních únosy dětí tak rozhodně nejsou pouze o okrajovém tématu. Mohou mít mnoho důvodů. Jedním z nich je např. neznalost právní úpravy, kdy řada rodičů, kteří přemístí dítě do jiného státu než je domovská země, ani netuší, že porušili právní předpisy a dopustili se tak protiprávního jednání. Rodič ve většině případů neví, že zasahuje jak do práv druhého rodiče, tak do práv uneseného dítěte.¹⁷⁹

Česká republika zaznamenala nárůst případů mezinárodních únosů dětí po roce 2000. K únosům dětí dochází ze zahraničí do České republiky i z České republiky do zahraničí.¹⁸⁰

Únosem dítěte se rozumí protiprávní nebo neoprávněné přemístění či odebrání dítěte z opatrování toho, kdo má povinnost o dítě pečovat. Pokud se tak děje mimo stát obvyklého bydliště, jedná se o mezinárodní únos dítěte. Takové jednání je pak kvalifikováno v § 172 TrZ jako trestný čin zavlčení.¹⁸¹

Mezinárodními únosy se především zabývá Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, který byl zřízen zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dále se mezinárodněprávní problematikou únosů dětí zabývají další státní orgány, zejména soudy a ministerstva. Klíčovým je pak Ministerstvo spravedlnosti.

Primárním právním pramenem, který obsahuje základní právní úpravu postupů při navrácení protiprávně přemístěného dítěte, je Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. Ta vznikla v říjnu roku 1980 v Haagu, Česká republika ji ratifikovala v roce 1998. Spolu s Úmluvou o právech dítěte představuje stěžejní bod v legislativě problematiky protiprávního přemístění dětí.¹⁸²

---

¹⁷⁸ VESELÁ, Radomíra a HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 7.

¹⁷⁹ BAKEŠ, Milan a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Mezinárodní únosy dětí. In: WINTEROVÁ, Alena, ed. a DVORÁK, Jan, ed. *Pocita Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009, s. 27.

¹⁸⁰ BAKEŠ, Milan a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Mezinárodní únosy dětí. In: WINTEROVÁ, Alena, ed. a DVORÁK, Jan, ed. *Pocita Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009, s. 28.

¹⁸¹ VESELÁ, Radomíra a HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 12.

¹⁸² PEŠLOVÁ, Eliška. Mezinárodní únosy dětí a legislativa v České republice. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 2007, č. 1, s. 61-65.

Vzhledem k nemožnosti zjistit, kdo doopravdy vložil dítě do baby-boxu, je potřeba upozornit i na problematiku únosů, a to také únosů mezinárodních. Může totiž dojít k situaci, kdy se v baby-boxu objeví dítě, které nemusí mít primárně českou státní příslušnost – mohlo dojít k jeho odebrání matce na území jiného státu s cílem, aby jej už nikdy nedohledala. Takový únos pak nemusí být už nikdy zjištěn. Není možné mu v podstatě ani předejít.

Prostřednictvím baby-boxu může dojít také k zjednodušení postupu osvojení dítěte z ciziny u nás. Obecně platí, že osvojení dětí z České republiky do ciziny nebo dětí z ciziny do České republiky zajišťuje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí; jiný subjekt k tomu není oprávněn. Úřad má pak za úkol usnadňovat a sledovat řízení o osvojení a po jeho ukončení o něm informovat příslušné orgány státní správy. Zprostředkování osvojení spočívá ve vyhledání dětí a osvojitelů vhodných k mezinárodnímu osvojení. Mezinárodní osvojení se zprostředkuje jen na žádost fyzické osoby. Proces mezinárodního osvojení je však velmi složitým formálním procesem, kdy cílem je chránit nejlepší zájem dítěte.¹⁸³ A právě z důvodu složitosti takového procesu, z důvodu upřednostňování osvojení dětí v zemi původu aj. může dojít k myšlence využít baby-box.

5.4 Baby-boxy a trestné činy

Otázka, zda využíváním baby-boxů může být naplněna některá ze skutkových podstat trestných činů, je poměrně rozporuplná, nicméně většinou dojdeme k závěru, že nikoli. V úvahu může přicházet zejména trestný čin těžkého ublížení na zdraví, neoprávněné nakládání s osobními údaji, opuštění dítěte a zanedbání povinné výživy.

5.4.1 Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti

V § 147 TrZ nalezneme skutkovou podstatu trestného činu ublížení na zdraví z nedbalosti. Rozhodující je, zda pachatel věděl nebo vědět měl a mohl, že svým jednáním může jinému způsobit těžkou újmu na zdraví. Těžkou újmou na zdraví rozumíme dle § 122 TrZ vážnou poruchu zdraví nebo jiné vážné onemocnění, tzn. zmrzačení, ochromení údu, zohyzdění apod.

Polemizovat o naplnění této skutkové podstaty by bylo možné v případě, že zaviněním osoby odkládající dítě do baby-boxu se uvnitř této schránky

---

¹⁸³ Mezinárodní osvojení. In: *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/osvojeni/>

s dítětem něco stane. Prakticky je ale něco takového v podstatě vyloučeno. Jediné, co osoba má učinit, je zavřít dveře baby-boxu. V takovém momentu by sice mohlo dojít k ublížení na zdraví např. přiskřípnutím končetiny dítěte, ale vzhledem k vnitřnímu uspořádání baby-boxu je to takřka nemožné.

5.4.2 Neoprávněné nakládání s osobními údaji

Objektem trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji, který je upraven § 180 TrZ, je právo na ochranu před neoprávněným zveřejňováním a jiným zneužíváním osobních údajů. Objektivní stránka spočívá v neoprávněném zveřejnění, sdělení, zpřístupnění, jiném zpracování nebo přisvojení si osobních údajů, které byly o jiném shromažďovány nejen v souvislosti s výkonem veřejné moci, a způsobení tím vážné újmy na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se týkají. Pachatelem může být kdokoli.¹⁸⁴

Vzhledem k medializaci dětí odložených do baby-boxu a s odkazem na ochranu osobnosti je možné uvažovat i o naplnění této skutkové podstaty. Je tak porušováno právo dětí na soukromí, když jsou často propírána tiskem, televizí či na veřejně přístupné počítačové síti. Není zde však naplněn požadavek způsobení vážné újmy na jejich právech nebo oprávněných zájmech. Navíc v těchto případech zřejmě jistá medializace je ku prospěchu, jelikož ne jednou se již stalo, že se nakonec matka o dítě přihlásila.

5.4.3 Opuštění dítěte

V § 195 TrZ se upravuje trestný čin opuštění dítěte nebo svěřené osoby. Tento trestný čin spočívá v opuštění dítěte, v jehož důsledku dochází k vystavení nebezpečí smrti či ublížení na zdraví. Povinnost pečovat o dítě má primárně jeho rodič. Opuštěním se rozumí jednání, kdy následkem je dítě ponecháno osudu a dochází tak k přerušení péče o ně. Vystavení dítěte nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví je vykládáno jako stav nebezpečí, při kterém je záchrana ponechána náhodě. Je tomu tak i pokud dítě má být zachráněno jinou osobou, ale není jisté, zda se tato osoba dítěte skutečně ujme a poskytne potřebnou pomoc.¹⁸⁵

Podmínka vystavení těchto osob nebezpečí však není splněna za situace, kdy sice dojde k opuštění dítěte, ale za takových podmínek, kdy je zřejmé, že nebezpečí nevznikne a potřebnou pomoc jim poskytne někdo jiný. Rozumí se tím

---

¹⁸⁴ KUCHTA, Josef et al. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 77.

¹⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1912.

nejen případy zanechání dítěte v mateřské škole či ponechání jej v porodnici, ale také právě jeho odložení do baby-boxu.¹⁸⁶

Zajímavé ale je, že např. pokud matka zanechá dobře opečovávané a nakrmené dítě v čekárně lékařské ordinace, policie ji stíhá pro opuštění dítěte. Zatímco jej, a to i třeba v horším stavu, odloží do baby-boxu, nic takového jí nehrozí (ledaže by byly prokázány známky násilí na dítěti apod.).

5.4.4 Zanedbání povinné výživy

Zanedbání povinné výživy nalezneme v § 196 TrZ. Pachatelem může být pouze osoba, které přímo ze zákona vyplývá zákonná povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného. Objektivní stránka skutkové podstaty spočívá v neplnění zákonné povinnosti vyživovat či zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce. Neplnění musí tedy trvat určitou dobu, což odpovídá tomu, že tento trestný čin může být spáchán nejen neplněním vyživovací povinnosti v peněžité formě, ale také např. ve formě osobní péče. Za neplnění této povinnosti se považuje i případ, kdy je plněna jen z části.¹⁸⁷

Odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy není vyloučena samotnou okolností, že pachatel nevěděl, kde se dítě nachází, jestliže se nesnažil místo jeho pobytu dostupnými prostředky zjistit.¹⁸⁸

Pokud rodič odloží dítě do baby-boxu, vzniká mu tak v podstatě odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy. Dochází zde však k narušení základní zásady, kterou zakotvuje § 2 odst. 3 TrŘ, a sice, že státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví. Nikdo se totiž nad možností naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu nepozastavuje, trestní řízení se nezahajuje. Vychází se tak zřejmě z doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí k postupu při odložení dítěte do baby-boxu, kdy je řečeno, že rodiče dítěte neznámé totožnosti se hledat nemají. Tento postup je pak ale možné kvalifikovat jako protizákonný. V § 2 odst. 2 TrŘ se totiž dočteme, že výjimkou ze zásady legality je pouze případ, kdy zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak. Zde ale nemáme ani zákon, ani vyhlášenou mezinárodní smlouvu, která by znemožňovala

---

¹⁸⁶ KUCHTA, Josef et al. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 107-108.

¹⁸⁷ KUCHTA, Josef et al. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 109-113.

¹⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1919.

stíhání rodičů v situaci, kdy své dítě takto odloží, ale pouhé doporučení ministerstva.

V tomto případě je dokonce možné naplnění kvalifikované skutkové podstaty, kdy přísněji bude potrestán ten, kdo se vyhýbá plnění zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného.¹⁸⁹ Vyhýbáním se rozumí jednání pachatele, který tuto povinnost neplní a zároveň činí kroky k tomu, aby se této své povinnosti zbavil, anebo aby zmařil, podstatně ztížil či oddálil možnost vymáhání nároku na výživné.¹⁹⁰

Motivem odložení dítěte je vždy objektivní neschopnost nebo nemožnost se o dítě starat, popř. nezáměr se o ně postarat. V tomto případě by součástí nezáměru bylo i vyhýbání se zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného. Vždyť je-li dítě umístěno do zařízení ústavní výchovy a rodiče jsou známi, musí plnit svou vyživovací povinnost a příslušnou částku poukazovat na účet tohoto zařízení.¹⁹¹

---

¹⁸⁹ § 196 odst. 2 TrZ

¹⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1920.

¹⁹¹ MITLÖHNER, Miroslav. Baby box – méně idealizmu a více reality. In: *Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu* [online]. 2007 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2008043004>

Závěr

Baby-boxy v České republice existují a jsou využívány již velmi dlouhou dobu, nicméně problémy spojené s nedostatečnou právní úpravou a se samotnou možností odložit takto dítě doposud vyřešeny nebyly.

Možnost anonymně odložit dítě existovala odpradáвна. Podobná zařízení měla pomoci ženám, které odkládaly novorozence v obavách z následků, v obavách ze společenského odsouzení a z důvodů složité sociální situace. Toto je také jeden z argumentů tvůrců a provozovatelů baby-boxů. Musím ale upozornit na určitý společenský vývoj. Dnes nerozlišujeme mezi dětmi manželskými a nemanželskými, neexistují společenské kasty apod. Existence baby-boxů by byla pochopitelná, pokud by u nás matky nechtěných dětí neměly jiné východisko. Tyto ženy ale mají mnoho dalších možností, než se zbavit dítěte anonymně odložením – mohou využít porod s utajením matky, mohou dát souhlas s osvojením. V České republice jsou navíc povoleny potraty, takže situaci nechtěného dítěte mohou řešit mnohem dříve, už před jeho narozením.

Kromě problémů, které jsem v této práci nastínila, a které se týkají především právní oblasti, je zde ještě mnoho dalších.

Baby-boxy nepřímo podporují domácí porody, kdy se výrazně zvyšuje riziko morbidity i mortality. Zvýšené riziko úmrtí dítěte nebo jeho matky při porodu nelze brát na lehkou váhu. Společensky, zdravotně a ekonomicky je také vážným problémem právě morbidita, neboli postižení dítěte, které může nastat v důsledku komplikací při porodu. Tyto komplikace, jako je např. nedostatek kyslíku, lze zjistit jen z přístrojů, které v takové situaci matka nemá k dispozici. Pokud ale žena bude mít v úmyslu po porodu dítě odložit, je více než pravděpodobné, že zdravotnické zařízení nevyhledá – tím by se prolomila její anonymita. Jestliže však postižené dítě do baby-boxu odloží, narážíme na problém, který jsem již zmínila v kapitole týkající se osvojení, a sice, že takové dítě by mohlo do budoucna být neosvojitelné vzhledem k zdravotnímu stavu. Tak se dostávám k dalšímu problému, ke kterému baby-boxy přispívají, a sice že Česká republika je opakovaně kritizována za příliš velký počet dětí umístěných v ústavních zařízeních. Baby-boxy současnému stavu bohužel nepomáhají.

Lze také konstatovat rozpor baby-boxů se základními zásadami soukromého práva. Nejvýrazněji jej vnímám u zásady ochrany dobrých mravů. Dobré mravy odpovídají obecně uznávaným pravidlům slušnosti v souladu

s obecnými morálními zásadami společnosti, vyznačují se jistou neměnností. Odložení dítěte do baby-boxu však neodpovídá ani pravidlům slušnosti, ani toto jednání není v souladu s morálními zásadami. Pokud by tomu tak bylo, odkládání dítěte by se stalo běžným jevem ve společnosti. Přitom k takovému jednání nemá docházet vůbec; měl by to být jev zcela výjimečný. Baby-boxy však odkládání dětí rodiči podporují, když umožňují jejich beztrestnost a anonymitu. Přitom nejde o odložení věci, ale o odložení dítěte, lidské bytosti. Je potřeba nezapomínat na závažnost takového jednání a důsledky s ním spojené – a to jak pro dítě, tak pro společnost. Zde už odkazuji na různé sociální a psychické problémy, které děti umístěné v dětských domovech mohou mít. Sice děti z baby-boxů mají být jednodušeji a rychleji osvojitelné, ale to, že budou opravdu všechny osvojeny, zaručit nelze.

Zpracováním své diplomové práce jsem dospěla k závěru, že problematika baby-boxů je mnohem širší, než by se na první pohled mohlo zdát. Z právního pohledu je situace složitá. Minimálně by mělo být stanoveno více pravidel. Mělo by být jasně dané kdo a za jakých podmínek může dítě odložit. Baby-boxy staví na anonymitě osoby, která dítě odkládá. Předpokládá se, že je odloží matka, zřejmě by k tomu byl oprávněn i otec. Rozhodně je však potřeba vyloučit možnost odložení dítěte jinou osobou, a to i kdyby jednala např. na pokyn rodičů. Tato anonymita má pak dopad zejména v oblasti práva rodinného, ale i v jiných oblastech. V současné situaci nelze zabránit únosům dětí či donucení matek k takovému jednání. Nelze zabránit zneužívání baby-boxů, kdy účelem odložení dítěte už nebude jen snaha zachránit mu život. Lze si představit různou škálu jednání, která povedou k žertu nebo až k závažné trestné činnosti, nicméně v současné situaci tomu není možné ani minimálně čelit. Může tak dojít k odložení dítěte jen proto, že se zrovna „nehodí“. Navíc se již staly i případy, kdy do baby-boxu byly vloženy děti starší jednoho roku.

Anonymitu, na které baby-boxy staví, musím kritizovat nejvíce. Odtud se odvíjí většina dalších problémů, zejména vzhledem k právům dítěte. Je paradoxem, že v době, kdy společnost jakoukoli anonymitu odbourává a vzhledem k společenským médiím a sociálním sítím je možné dohledat takřka kohokoli a informace jakékoli, u tak závažného jednání, jako je odložení dítěte, je naopak podporována a v podstatě „chráněna“.

Přes spousty nevyřešených otázek však počet baby-boxů dále roste. Navíc odložení dítěte a jeho opuštění tak není ojedinělým jevem.

Na závěr musím ještě podotknout, že vzhledem k celkové medializaci baby-boxů je mnoho žen, které sice nevědí, na koho by se obrátily, pokud by musely řešit nepříznivou situaci (sociální, rodinnou) v souvislosti s těhotenstvím, ale spousta z nich ví, kde se nachází nejbližší baby-box. Žádoucí dle mého názoru je však situace minimálně opačná. Odložení dítěte do baby-boxu má být opravdu až tou nejzazší možností za účelem zachránit život dítěte. V České republice tomu však podle dosavadních zkušeností známých především z médií (odložení nemocného dítěte, dítěte staršího jednoho roku apod.) není.

Společnost by se tak měla více snažit předcházet odkládání dětí. Matky by měly být lépe informovány o dalších možnostech, které mají. Měla by se více rozvinout preventivní a poradní činnost a kvalifikovaná spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany.

Cizojazyčné resumé

This thesis is dedicated to the problems with Baby hatches, in view of family law and other fields of the law. Baby hatches are present and they operate in Czech Republic already for eight years, nevertheless the issues associated with their use are not resolved yet. The aim of this work is to focus on the basic issues and to describe them.

In this work we can find a comparison of current legislation and legislation of the new Civil Code, that comes into force on 1st January 2014.

The first chapter is devoted to the description and explication of basic concepts such as “child” and “Baby hatch”, as they accompany the whole thesis. The second chapter defines a selection of children's rights that are violated by the use of Baby hatches. These chapters are only marginal, as they served to initiate the reader into the main issue of this work.

The third part is dedicated to the field of family law and its institutions, as it is this field on which the function of the Baby hatches has the most striking impact. The fourth and fifth chapters are devoted to other branches of law. In the fourth chapter I draw attention to the issue of responsibility for damage to one's health that can be caused to the child by its placing in a Baby hatch. In the fifth chapter, I mention not only issues of private law, but also the issues of public law. We can find here the main problems such as the protection of personal rights, newborn babies' murders committed by their mothers, the issue of international child abduction and at the end of this chapter also the crimes where the facts of the case can be fulfilled by the act that a parent put a child into a Baby hatch.

Seznam použitých pramenů

Knižní zdroje

DAVID, Roman a HRBKOVÁ, Drahomíra. *Práva dítěte: Úmluva o právech dítěte a její charakteristika. Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999. ISBN 80-7182-076-8.

ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.

Evropská úmluva o lidských právech: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.

HENDRYCH, Dušan et al. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

HOLUB, Milan. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisícími*. 9. vyd. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-87212-96-7.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-7239-192-5.

HRUŠÁKOVÁ, Milana et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-061-4.

HULMÁK, Milan et al. *Stará judikatura ve světle nových zákonů*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense ve spolupráci s Právníkou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-87382-26-4.

HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr a TELEČEK, Ivo. *Občanské právo hmotné. I., Obecná část, Ochrana osobnosti*. Žilina: Poradca podnikateľa, 2008. ISBN 978-80-89363-06-3.

KLÍMA, Karel et al. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3

KUCHTA, Josef et al. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: zvláštní část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-047-8.

MACH, Jan. *Medicína a právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-810-X.

RADVANOVÁ Senta a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-182-2.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Právo na soukromí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011. ISBN 978-80-210-5449-3.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-27-6.

ŠVESTKA, Jiří, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9.

ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanské právo hmotné. 1. 5.*, jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-468-0.

ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanské právo hmotné. 2, díl třetí, Závazkové právo*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-473-4.

ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. 2 sv. ISBN 978-80-7179-108-6.

VESELÁ, Radomíra a HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí: (monografie)*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008. ISBN 978-80-7314-158-5.

WINTEROVÁ, Alena, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. *Poceta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-432-1.

Odborné články

ATTL, Karel. Babyboxy. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 2010, č. 2. ISSN 1804-7858.

ČUHELOVÁ, Kateřina a SPÁČIL, Ondřej. Otázky spojené s aplikací § 101 ZOR. *Právní rozhledy*. 2012, č. 9. ISSN 1210-6410.

DUNOVSKÝ, J. Baby box. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 2005, č. 2. ISSN 1801-0261.

HADERKA, Jiří. Otázky mateřství a otcovství od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*. 1998, č. 1. ISSN 1210-0900.

HERMANOVÁ, Monika. Právní aspekty problematiky anonymního odkládání dětí a anonymních porodů ve Spolkové republice Německo a některých dalších zemích. *Justiční praxe*. 2002, č. 6. ISSN 1211-0825.

JÍLEK, Dalibor. Stručná geneze mezinárodní ochrany dítěte. *Právník*. 1990, č. 4. ISSN 0231-66.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Kauza tzv. právně volné dítě. *Právní rozhledy*. 2004, č. 2. ISSN 1210-6410.

KUČERA, Jiří. Způsob páchaní v případech vražd novorozených dětí matkami. *Zdravotnictví a právo*. 2003, č. 7. ISSN 1211-6432.

NECHVÁTALOVÁ, V. Problematika dětských baby boxů. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 2007, č. 1. ISSN 1801-0261.

NOVÁ, H. Baby-boxy, schránky pro odložené novorozené děti z pohledu právní úpravy. *Právo a rodina*. 2005, č. 11. ISSN 1212-866X.

NOVOTNÁ, Věra a HOVORKA, Daniel. Úprava výchovy dítěte odloženého do Baby boxu a dítěte narozeného v režimu tzv. utajeného porodu. *Právo a rodina*. 2009, č. 11. ISSN 1212-866X.

NOVOTNÁ, Věra. Nalezené děti a možnosti jejich právního postavení. *Právo a rodina*. 2010, č. 7. ISSN 1212-866X.

PEŠLOVÁ, Eliška. Mezinárodní únosy dětí a legislativa v České republice. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 2007, č. 1. ISSN 1804-7858.

POLÁKOVÁ, Martina. Právní rámec pro realizaci práva dítěte znát své rodiče. *Právo a rodina*. 2011, č. 5. ISSN 1212-866X.

POLÁKOVÁ, Martina. Určení rodičovství z pohledu práva dítěte znát své rodiče deklarovaného Úmluvou o právech dítěte. *Právní rozhledy*, 2000, č. 2. ISSN 1210-6410.

PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana. Vliv náhradní rodinné péče na psychický vývoj dítěte. *Právo a rodina*. 2011, č. 8. ISSN 1212-866.

RYŠKA, Michal. Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. *Právní rozhledy*. 2009, č. 16. ISSN 1210-6410.

SCHNEIBERG, František. Babyboxy – pomoc dítěti nebo past?. *Zdravotnictví a právo*, 2009, č. 6. ISSN 1211-6432.

VLASÁK, Michal. Vybrané otázky práva civilních deliktů v novém občanském zákoníku na pozadí PETL. *Právní rozhledy*. 2012, č. 15-16. ISSN 1210-6410.

WINTEROVÁ, Alena. Určení otcovství nad rámec zákonných domněnek. *Správní právo*. 2003, č. 5-6. ISSN 0139-6005.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Několik poznámek k právním otázkám okolo tzv. baby-schránek. *Právní rozhledy*. 2005, č. 7. ISSN 1210-6410.

Internetové zdroje

Aktualizované doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí k postupu příslušných obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při odložení dítěte do babyboxu. In: *Babybox* [online]. 2012 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/media/pdf/doporučení-mpsv-2012.pdf>

Kompletní přehled baby-boxů. In: *Babybox* [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/?p=babyboxy>

MITLÖHNER, Miroslav. Baby box – méně idealizmu a více reality. In: *Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu* [online]. 2007 [cit. 2013-03-23].

Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocclanku=2008043004>

Mezinárodní osvojení. In: *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/osvojeni/>

Principy evropského deliktního práva. In: *Institute of European and Comparative Private Law* [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: civil.udg.edu/php/biblioteca/items/287/PETLCzech.doc

Statistika babyboxů ke dni 27. února 2013. In: *Babybox* [online]. 2013 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/media/pdf/statistika-babyboxu.pdf>

TESAŘÍK, Antonín. Slavnostní otevření 40. BabyBoxu. In: *Nemocnice TGM Hodonín* [online]. 2010 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.nemho.cz/fotogalerie/slavnostni-otevreni-40-babyboxu.html>.

Upřesnění informací týkajících se tzv. Baby – boxů. In: *Babybox* [online]. 2006 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/?p=dulezita-akta#a>

Zpráva o babyboxech k 27. 2. 2013. In: *Babybox* [online]. 2013 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.babybox.cz/?p=zprava>

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2001, sp. zn. IV. ÚS 695/2000

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2008, sp. zn. 25 Cdo 1417/2006

Rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 16 Co 441/85

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 8. 2008, sp. zn. 24 C 7/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2009, sp. zn. 25 Cdo 2046/2007

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. 1 Co 2/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2012, sp. zn. 11 Tdo 149/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. 30 Cdo 154/2007

Právní předpisy

Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Sdělení MZV 132/2000 Sb. m. s., o Evropské úmluvě o osvojení

Sdělení MZV č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním Paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním Paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád)

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Ostatní

OSTRUSZKA KLUSOVÁ, Eva. *Odpovědnost za škodu podle ustanovení §421a občanského zákoníku ve zdravotnictví* [online]. 2011 [cit. 2013-03-11]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jiří Handlar. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/170306/pravf_m/>.